

Teknisk gennemgang af grundvand

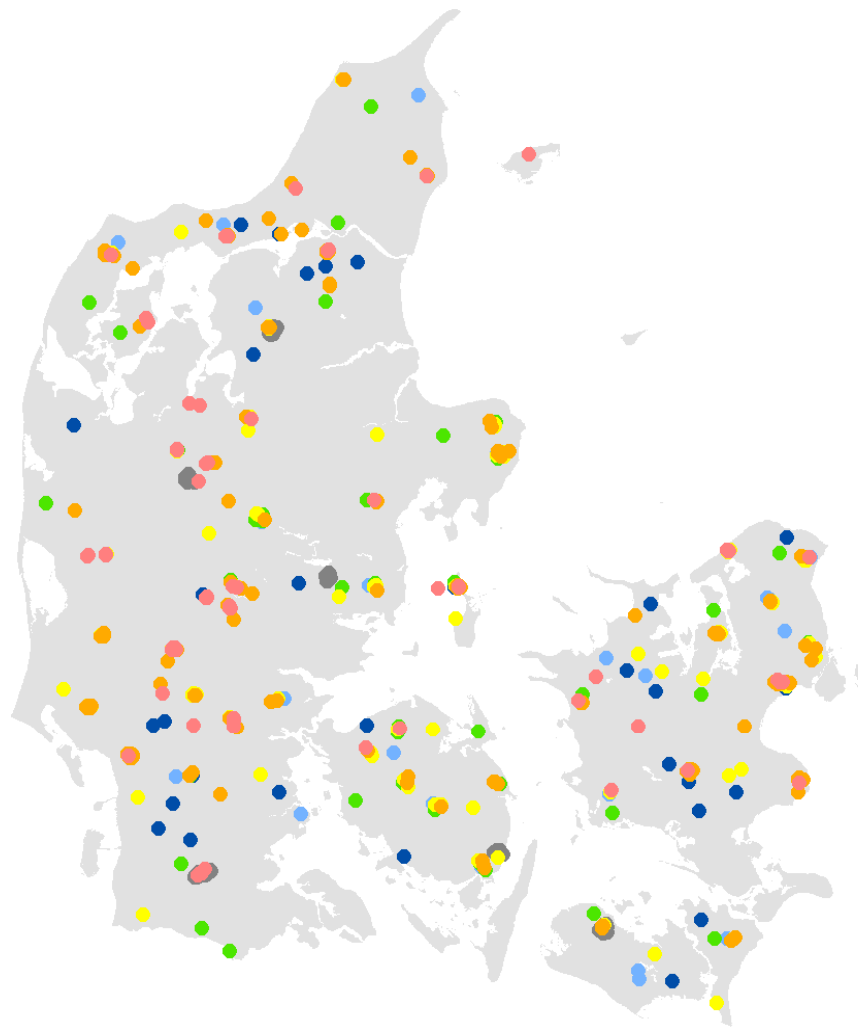
Overvågning, tilstand og afrapportering

Kort overblik fra Miljøstyrelsen

v/ Rasmus Moes

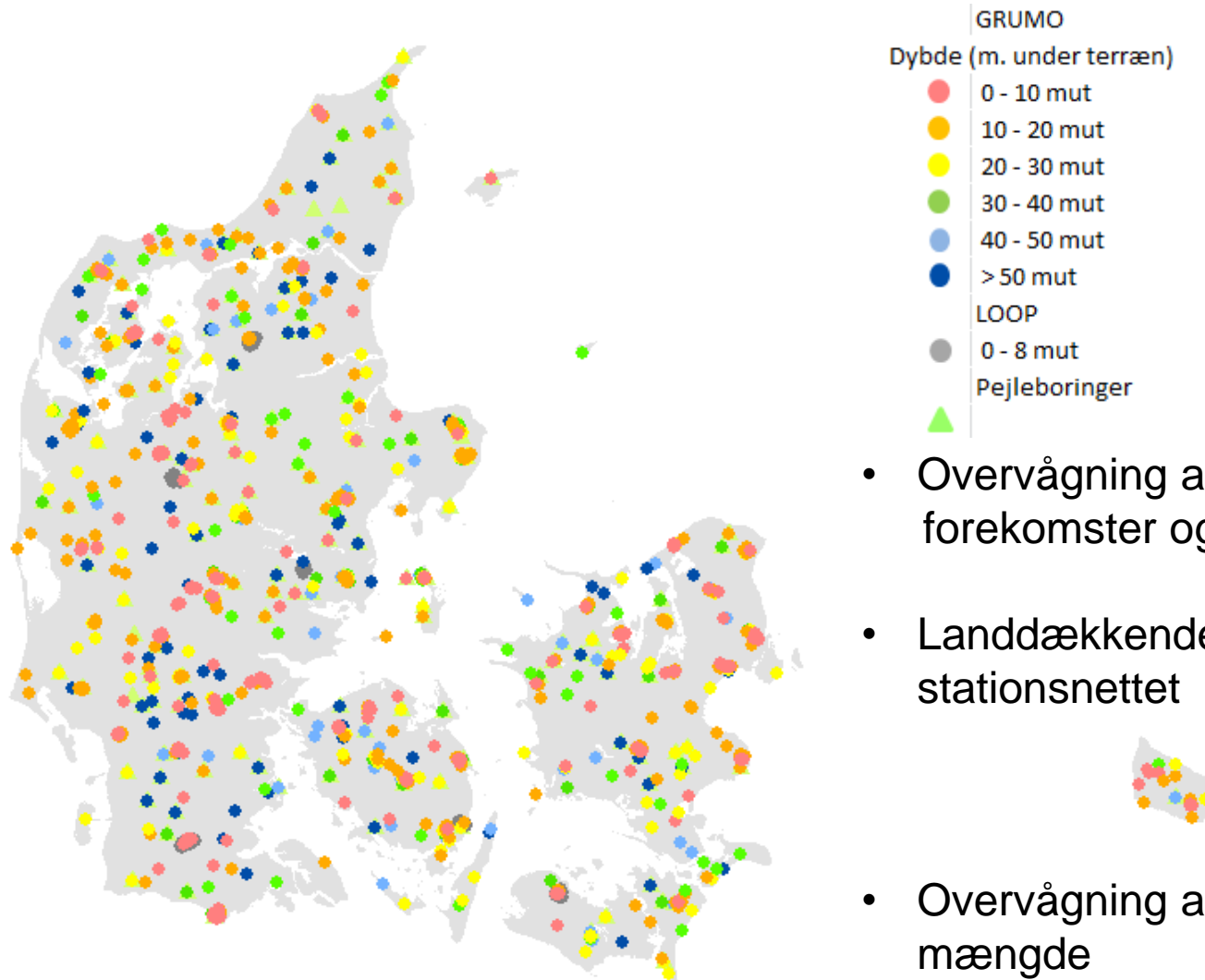

Grundvandsovervågningen anno 1987

- Effektovervågning i udvalgte oplande til større vandforsyninger (GRUMO-områder)
- Primært nitrat og pesticider

Grundvandsovervågningen i dag

- Overvågning af grundvandsforekomster og hovedoplände
- Landdækkende udbygning af stationsnettet
- Overvågning af kvalitet og mængde
- Årlig afrapportering

Det generelle billede af nitrat i grundvand

Grænseværdien for nitrat er 50 mg/liter

Overvågningen viser følgende overordnede resultater:

Grundvandsovervågningen (GRUMO):

- Der er overskridelser i ca. 20% af indtagene
- Der er overskridelser i 40% af indtagene i det iltede grundvand
- Der er overskridelser i alle dele af landet
- Der ses overordnet et svagt faldende niveau siden midten af 1980`erne

Vandværkernes boringskontrol:

- De almene vandforsyninger henter grundvand op af meget god kvalitet – kun 1% overskridelser

Afrapportering

Direktivkrav vedr. afrapportering

- Nitratdirektiv: Hvert 4. år afrapporteres resultater fra overvågningsprogrammet i relation til nitratdirektivet
- Vandrammedirektiv: Hvert 6. år afrapporteres vandområdeplaner, herunder bl.a. tilstand af grundvandsforekomster
- Drikkevandsdirektiv: Hvert 3. år afrapporteres data fra større vandforsyninger

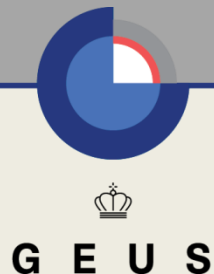
National afrapportering - overvågningsrapporten fra GEUS

- Politisk besluttet national afrapportering - ikke EU-krav
- Her opstilles et samlet nationalt overblik uafhængigt af særlige direktivkrav til metode

Sammenhæng mellem rapportering og regulering

- Overvågningen kan bidrage til at følge effekter af indsatser
- Overvågningsresultaterne er ikke anvendt til at normere indsatser i Fødevarer- og landbrugspakken

Grundvandsovervågning

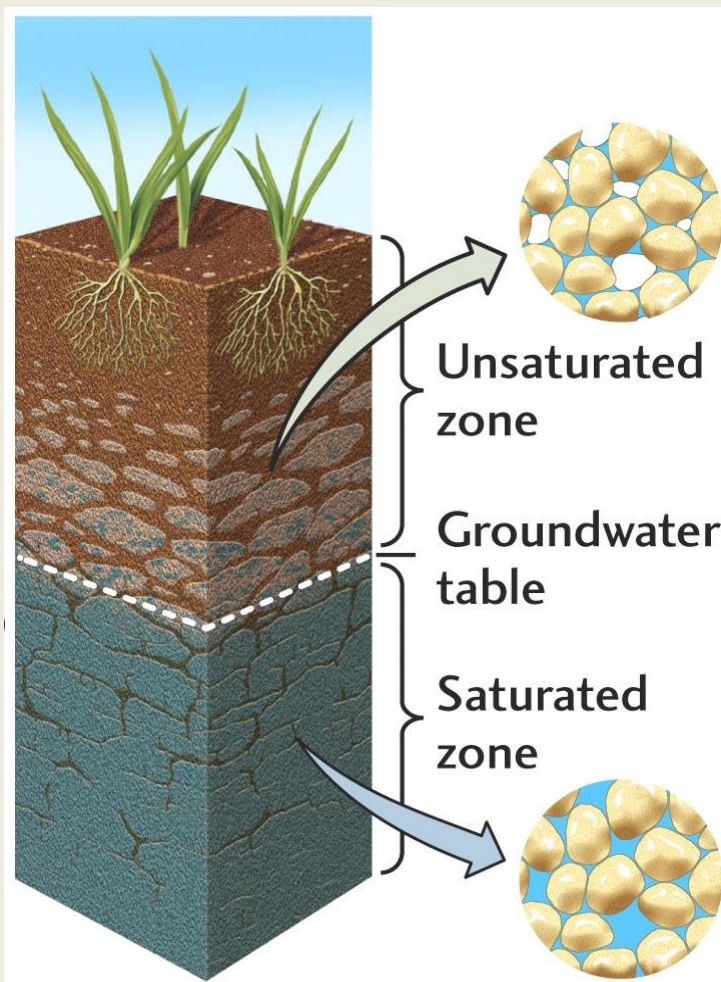
Teknisk gennemgang i MOF udvalget

15. Marts 2017

Statsgeolog Claus Kjøller

De Nationale Geologiske Undersøgelser for Danmark og Grønland
Energi-, Forsynings- og Klimaministeriet

Definitioner - grundvand

Porerum fyldt med luft og vand

Umættede zone

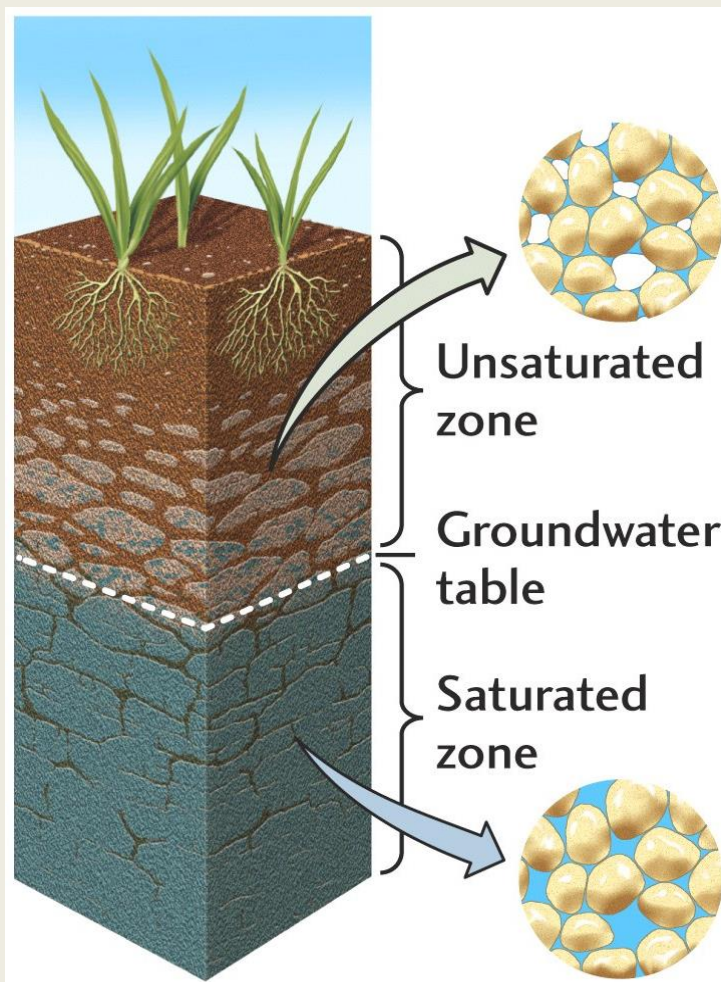
Grundvandsspejlet

Mættede zone

Porerum fyldt med vand

Definitioner - grundvand

Porerum fyldt med luft og vand

Umættede zone

Grundvandsspejlet

Mættede zone

Porerum fyldt med vand

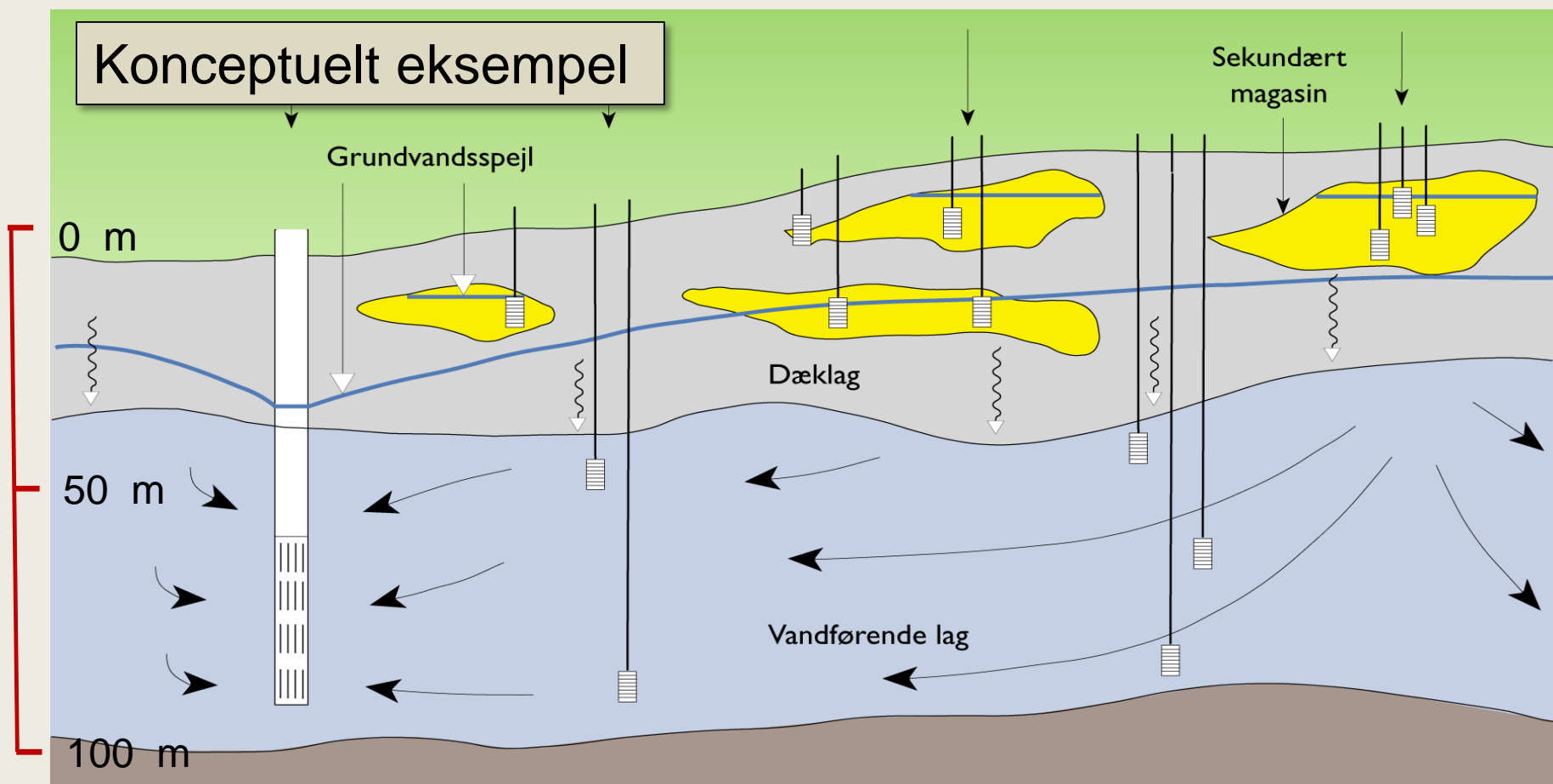
Definitioner - grundvandsmagasin

Geologisk lag, hvorfra der kan indvindes vand
– typisk sand, grus eller opsprækket kalk

Definitioner - grundvandsmagasin

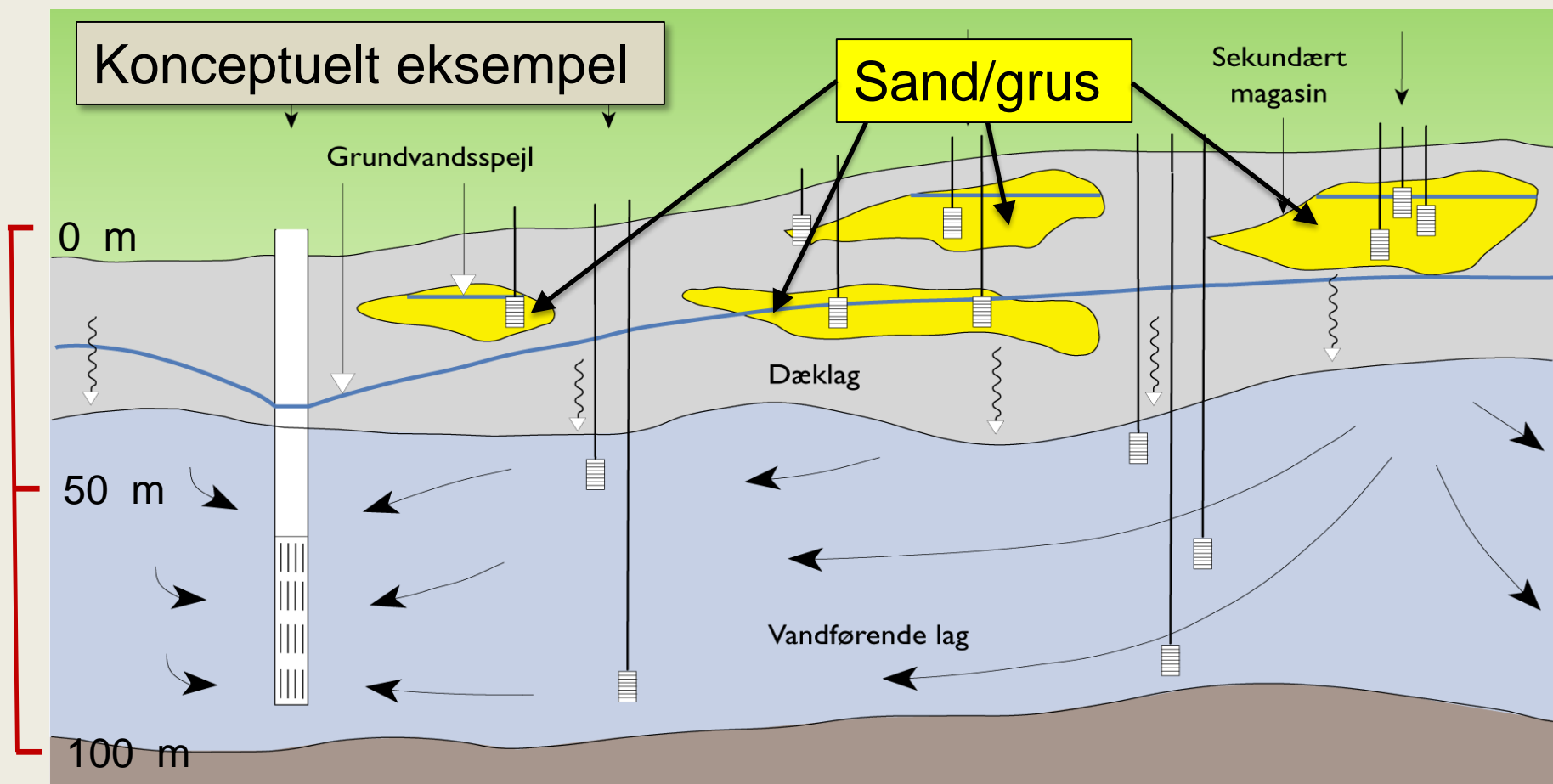
Geologisk lag, hvorfra der kan indvindes vand
– typisk sand, grus eller opsprækket kalk

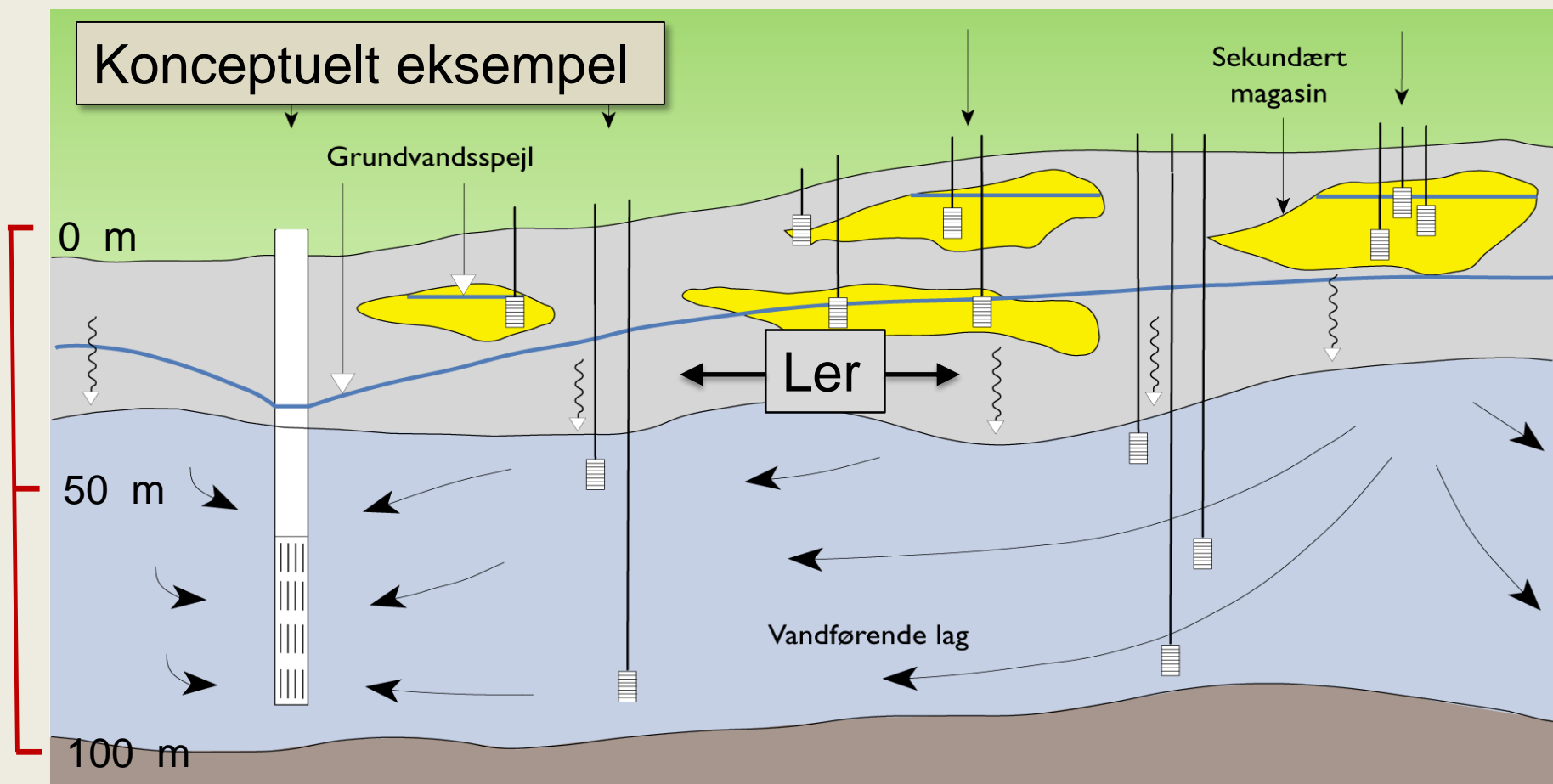
Definitioner - grundvandsmagasin

Geologisk lag, hvorfra der kan indvindes vand
– typisk sand, grus eller opsprækket kalk

Definitioner - grundvandsmagasin

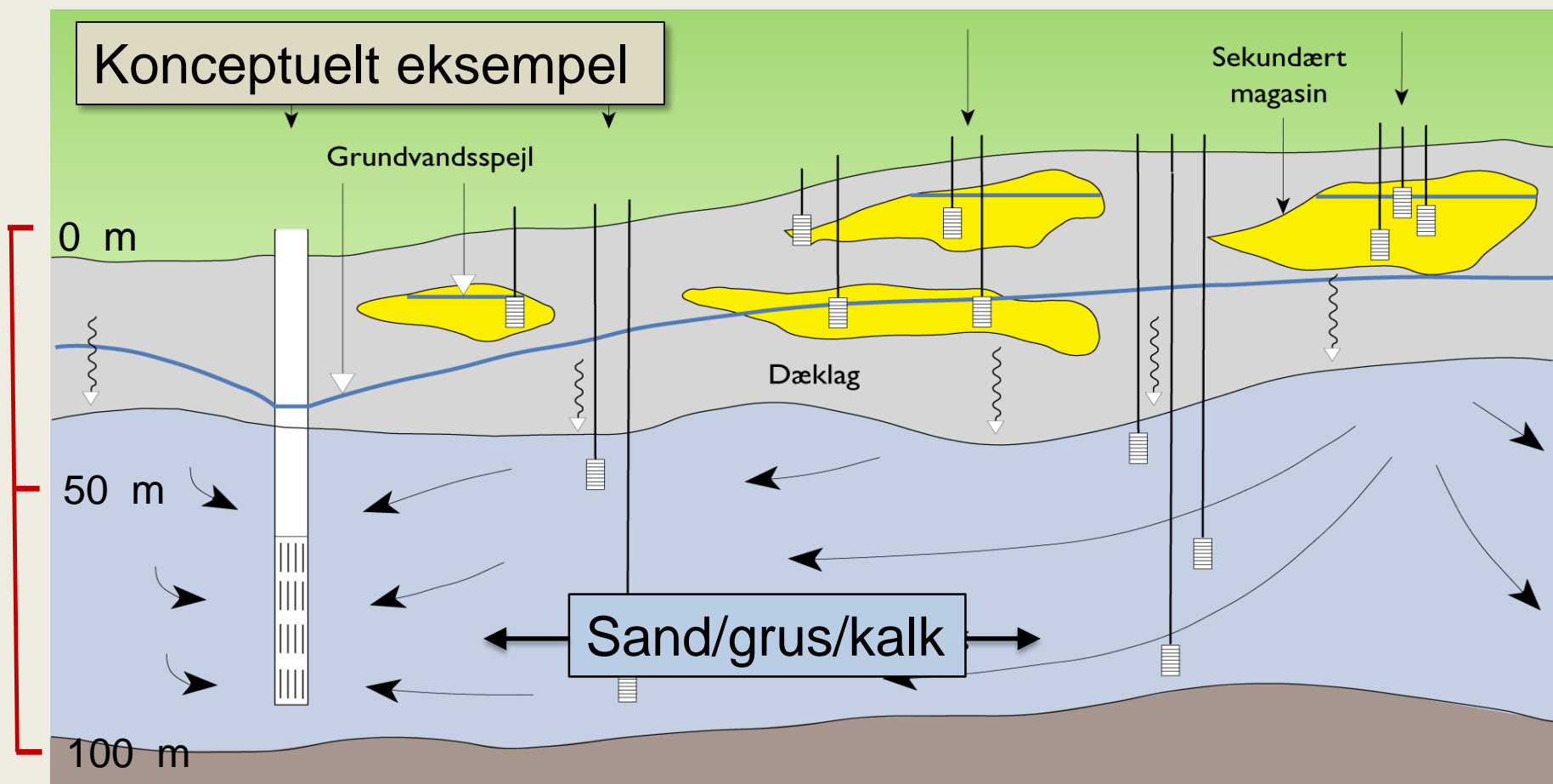
Geologisk lag, hvorfra der kan indvindes vand
– typisk sand, grus eller opsprækket kalk

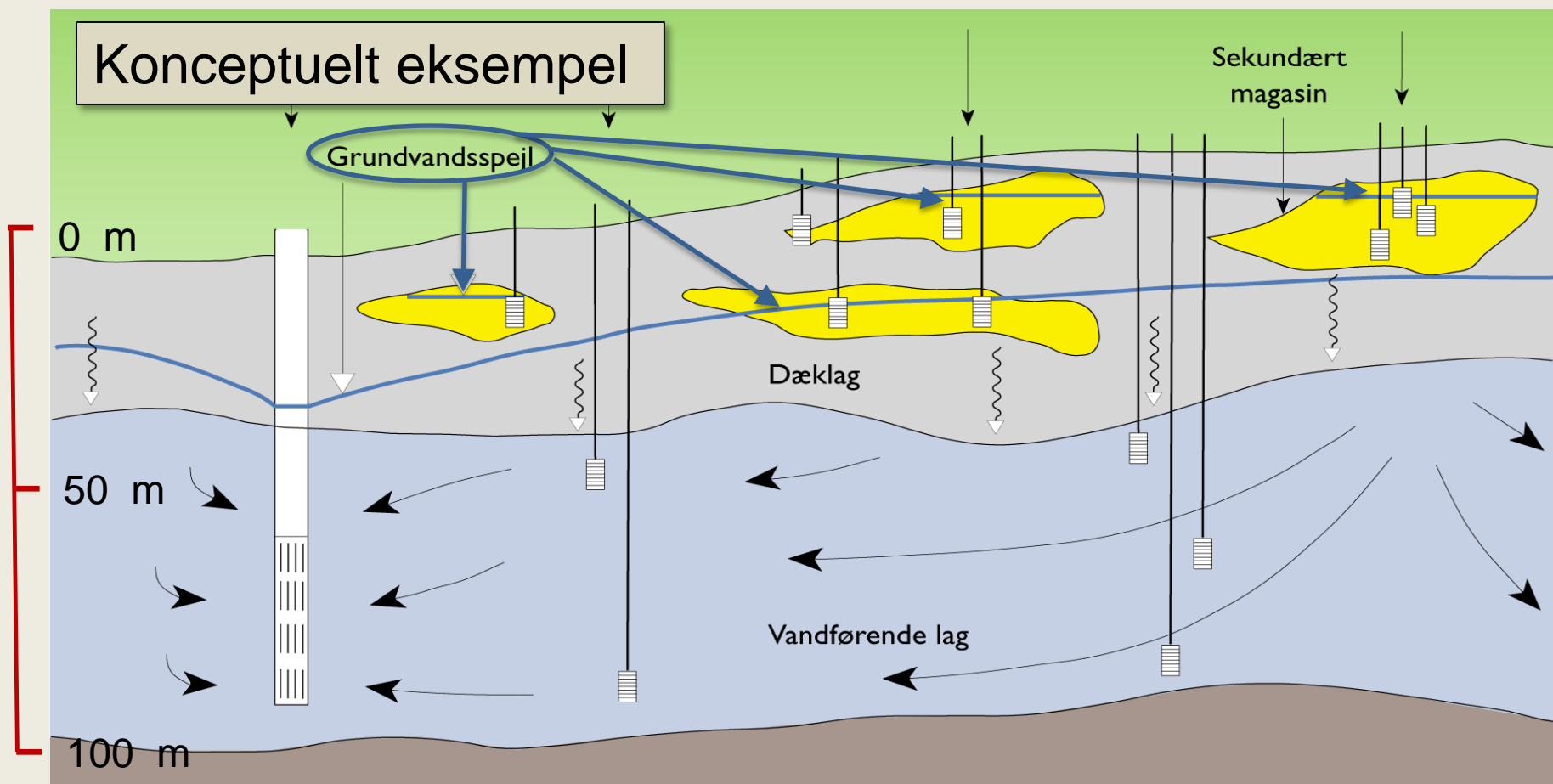
Definitioner - grundvandsmagasin

Geologisk lag, hvorfra der kan indvindes vand
– typisk sand, grus eller opsprækket kalk

Definitioner - grundvandsmagasin

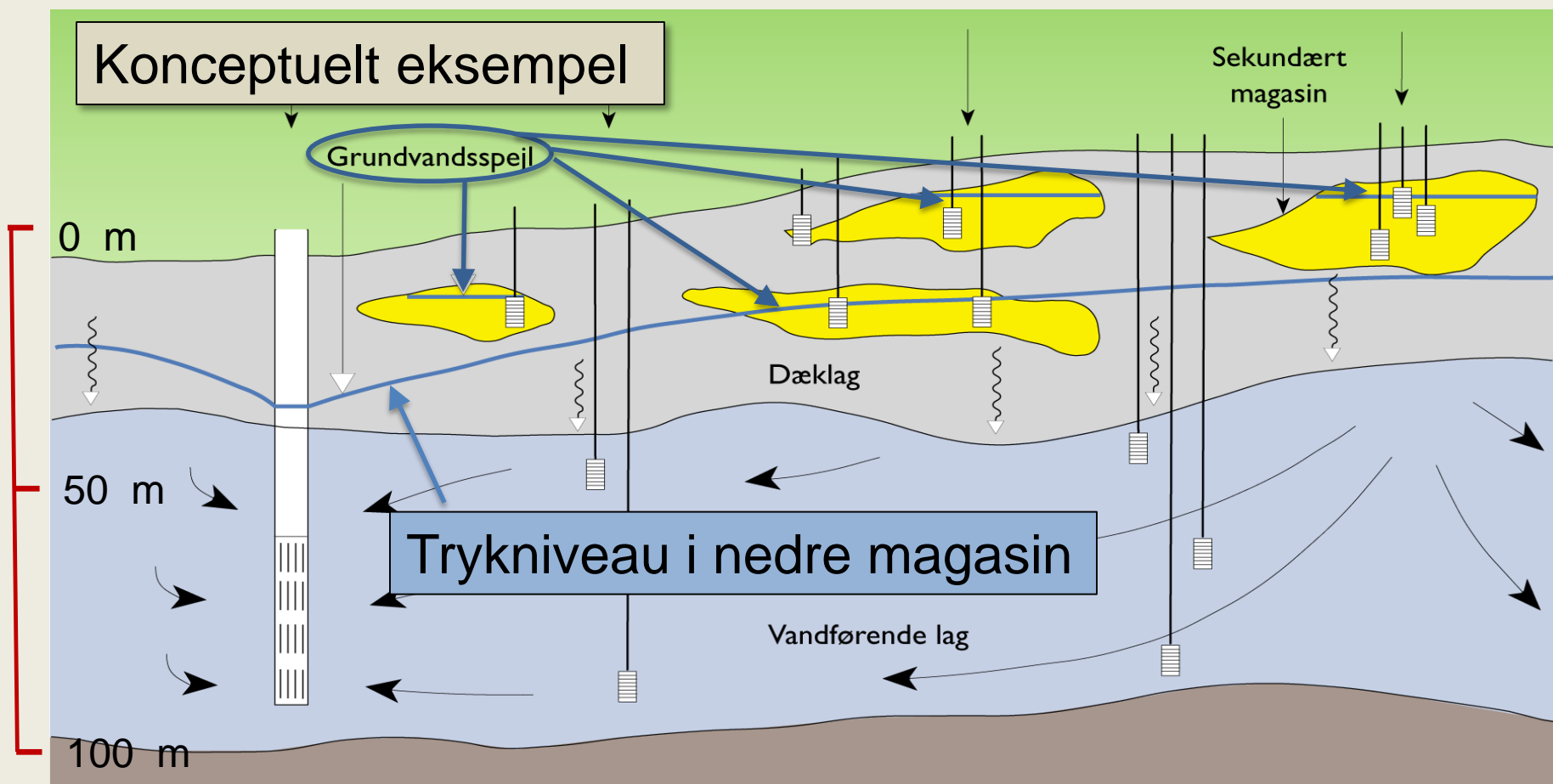
Geologisk lag, hvorfra der kan indvindes vand
– typisk sand, grus eller opsprækket kalk

Definitioner - grundvandsmagasin

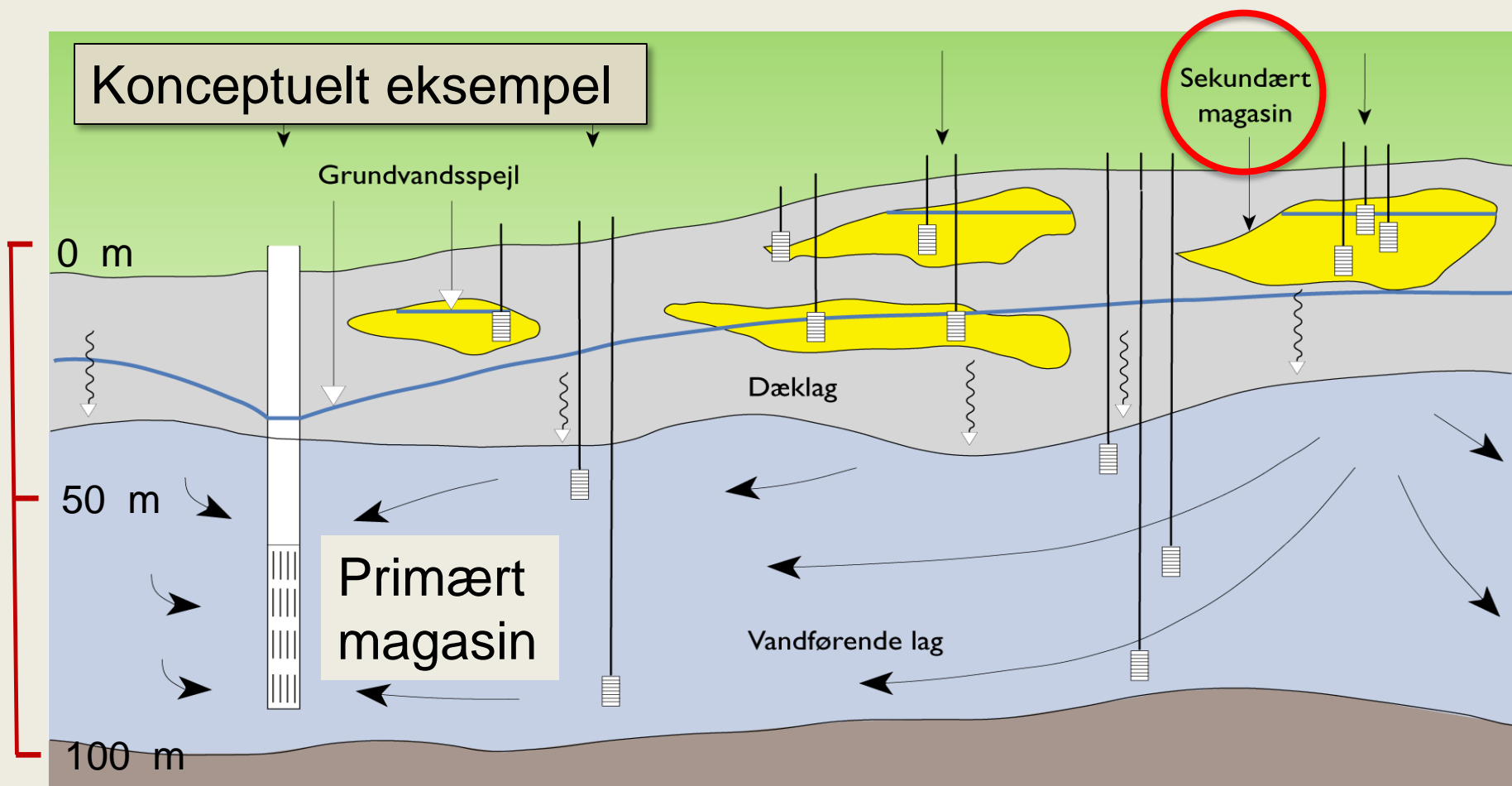
Geologisk lag, hvorfra der kan indvindes vand
– typisk sand, grus eller opsprækket kalk

Definitioner - grundvandsmagasin

Om primære og sekundære grundvandsmagasin

Definitioner - grundvandsmagasin

Om primære og sekundære grundvandsmagasiner

Konceptuelt eksempel

Grundvandsspejl

Sekundært
magasin

"Primært" = almen vandforsyning

"Sekundært" = alle andre grundvandsmagasiner

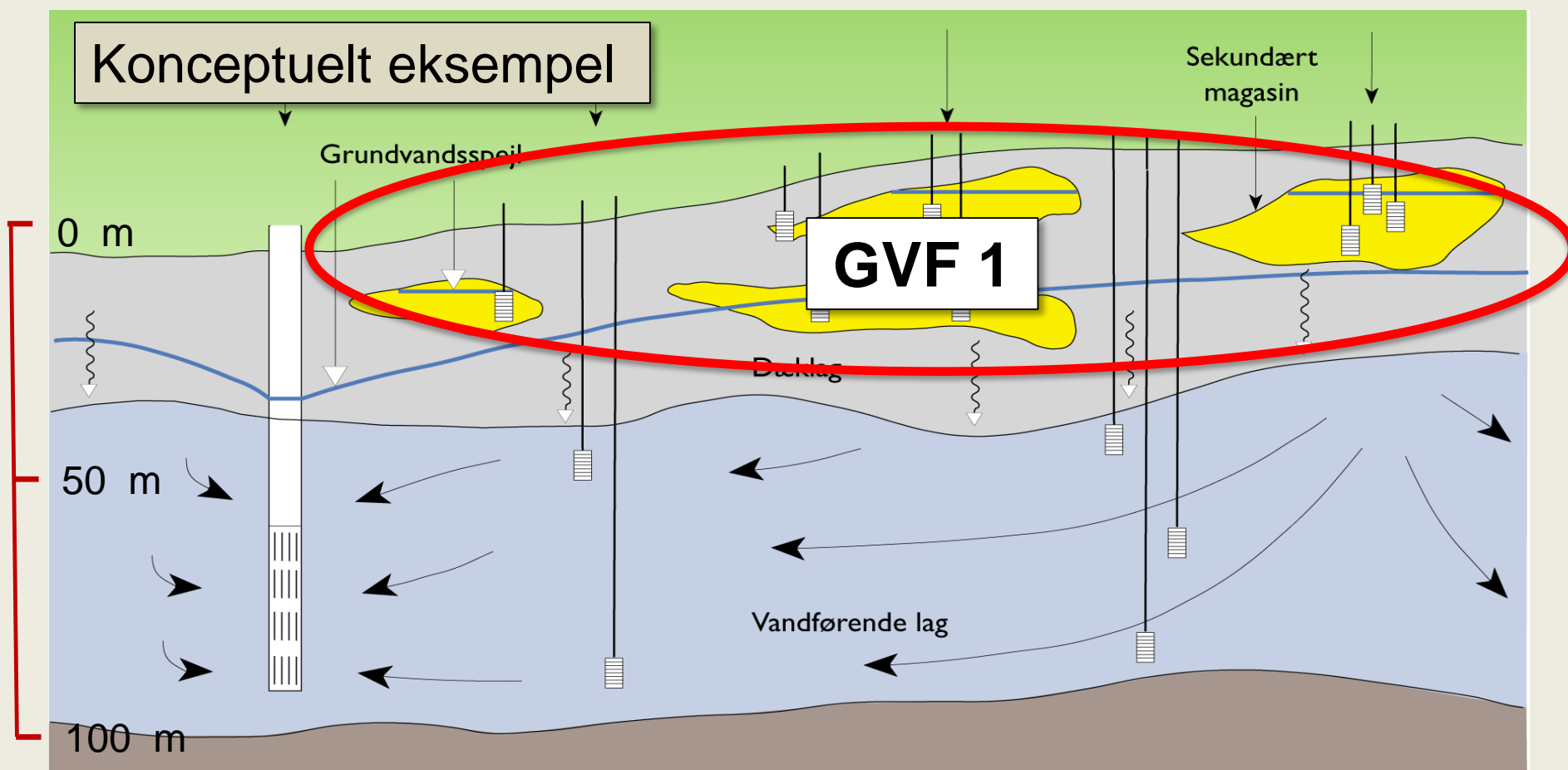
ikke et udtryk for at noget grundvand er mere "rigtigt"

Vandførende lag

100 m

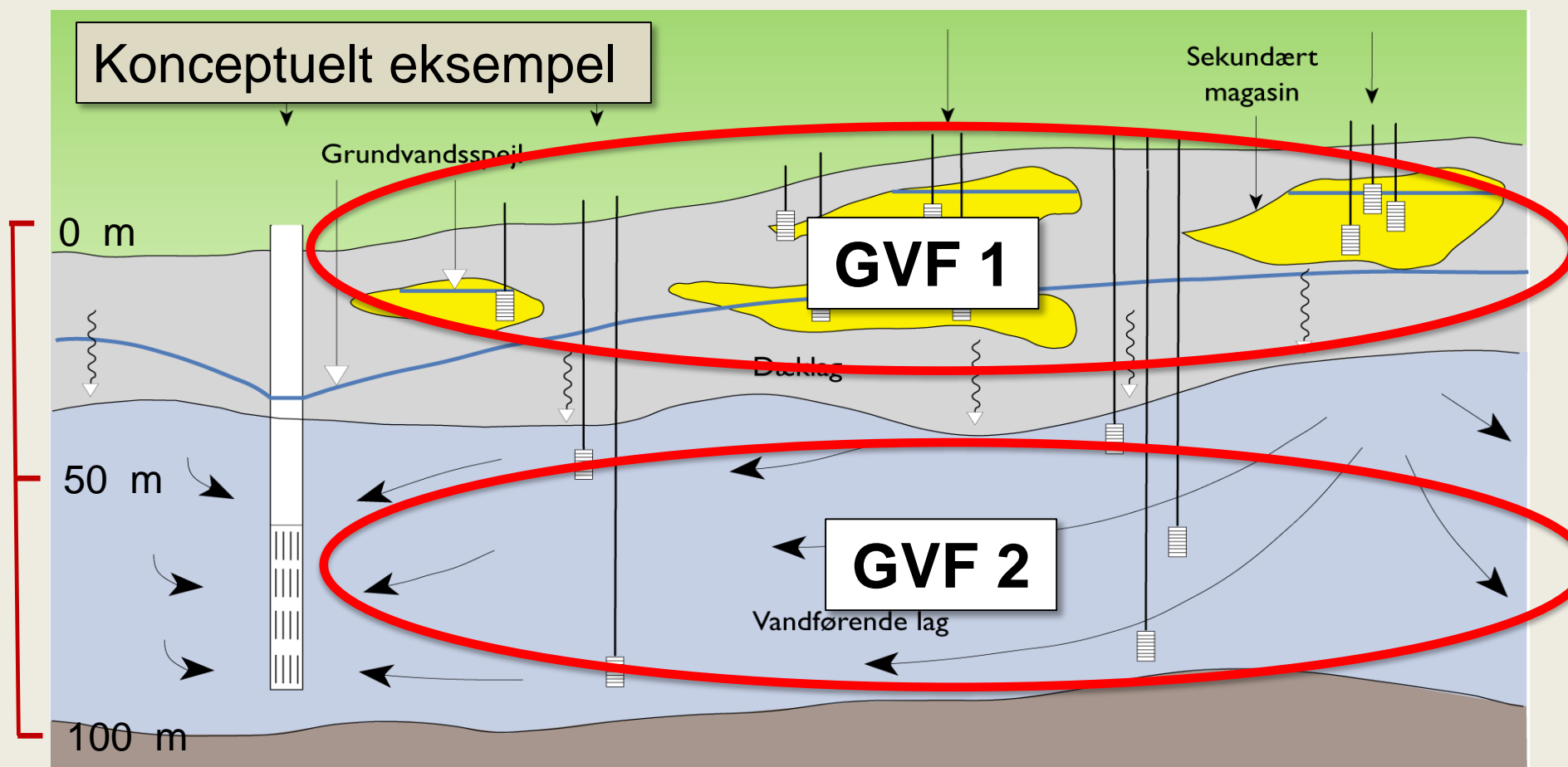
Definitioner - grundvandsforekomst

En separat mængde grundvand i et eller flere grundvandsmagasiner

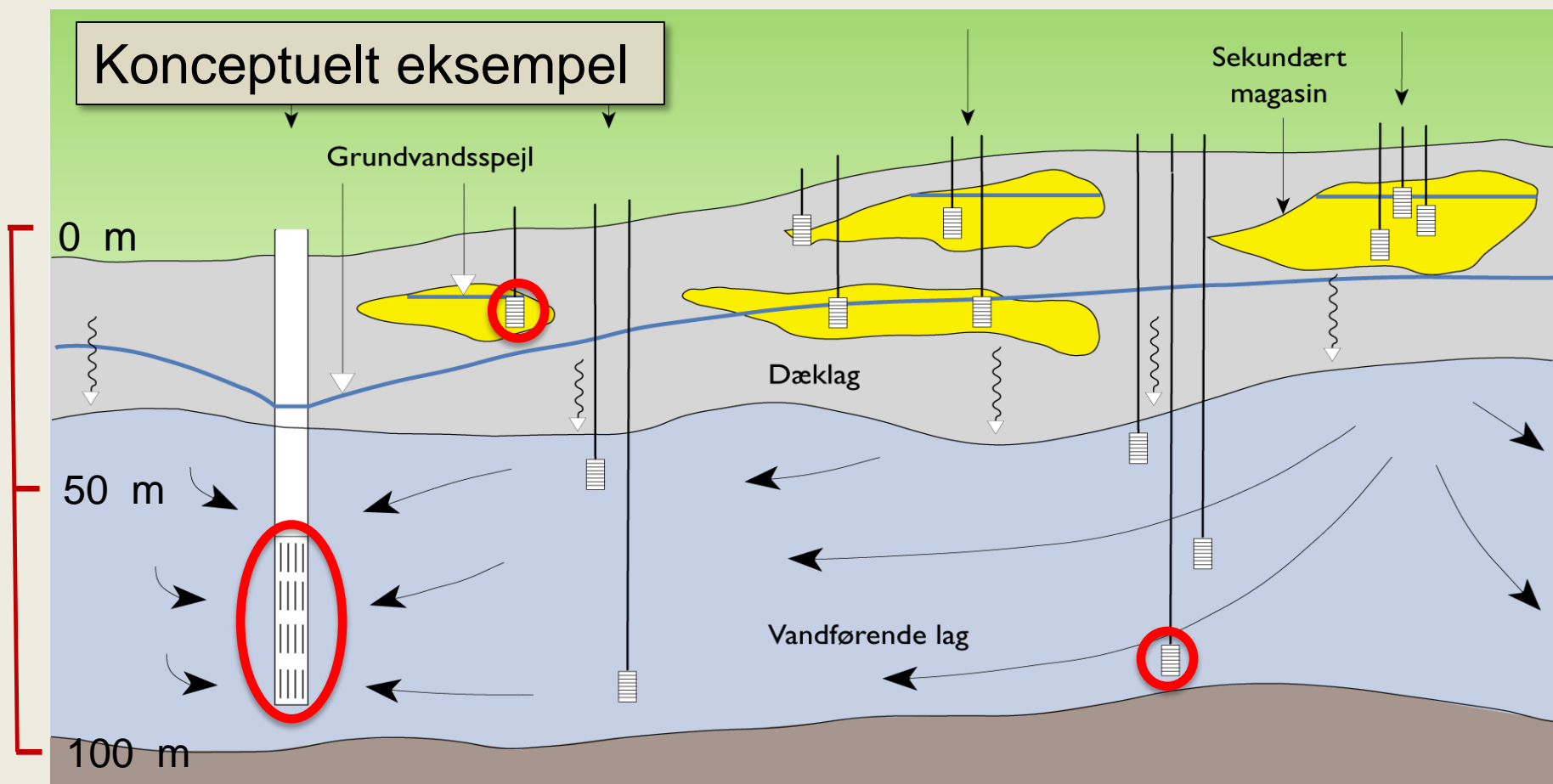
Definitioner - grundvandsforekomst

En separat mængde grundvand i et eller flere grundvandsmagasiner

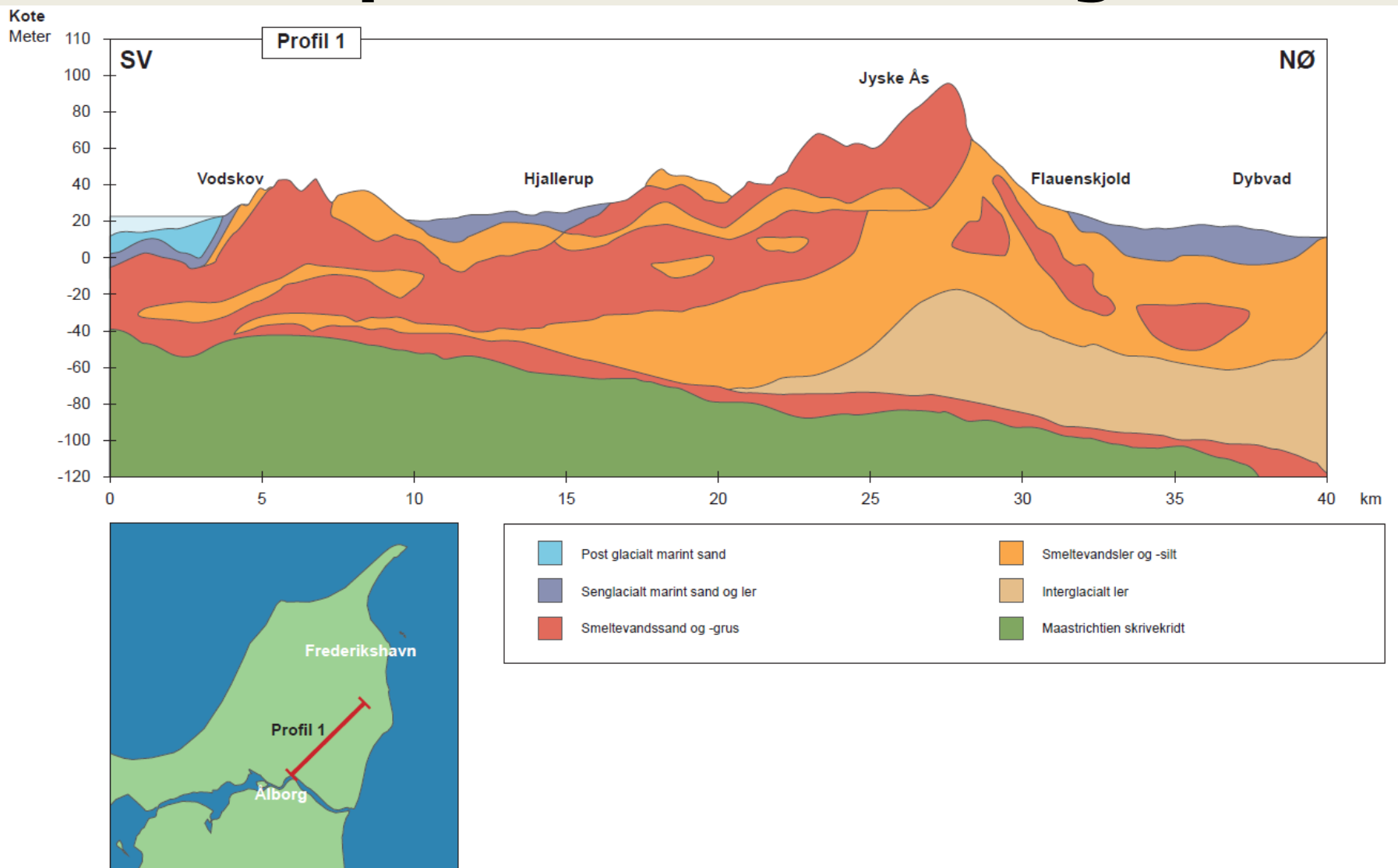
Definitioner - indtag

Den del af grundvandet, hvorfra der udtages prøver
(typisk en filtersat del af grundvandsmagasinet)

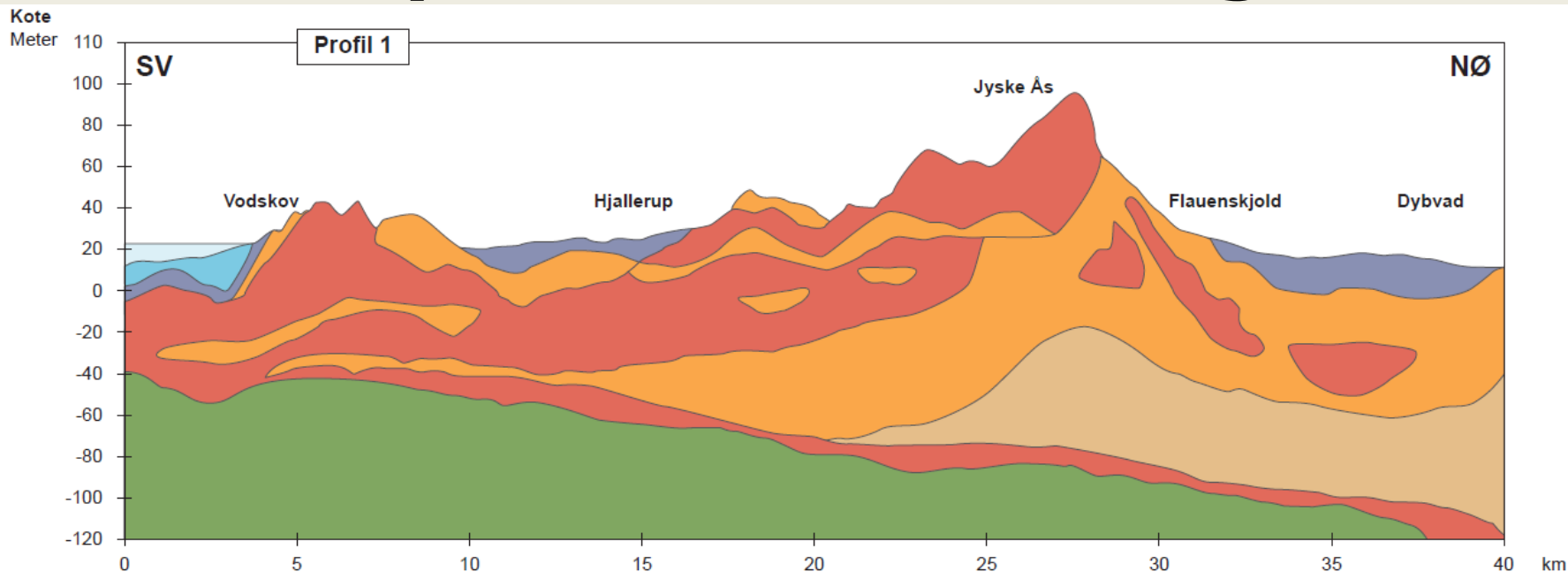

Eksempler fra det "virkelige liv"

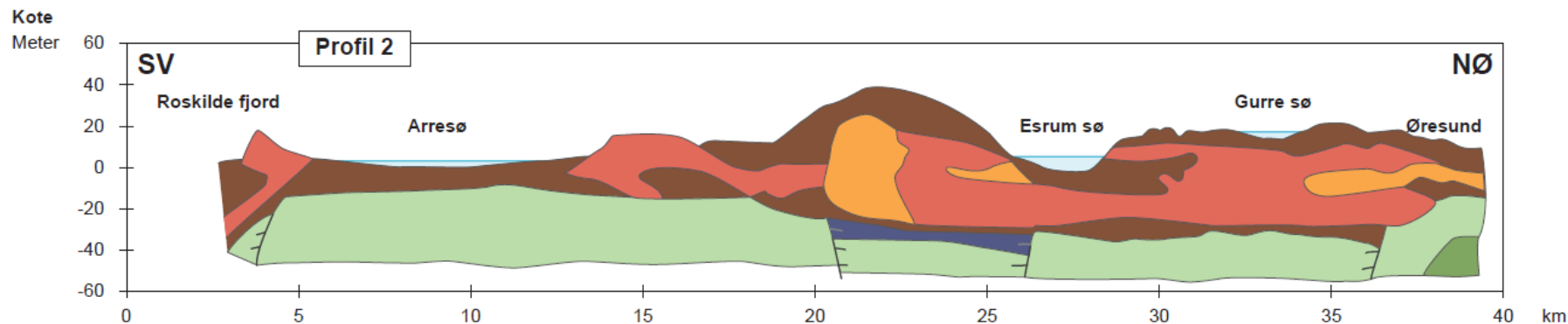
Eksempler fra det "virkelige liv"

Grundvandsmagasiner

Eksempler fra det "virkelige liv"

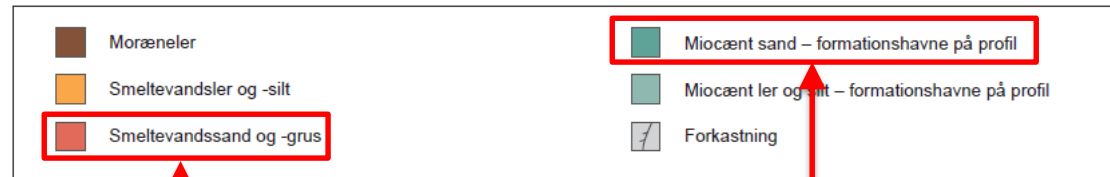
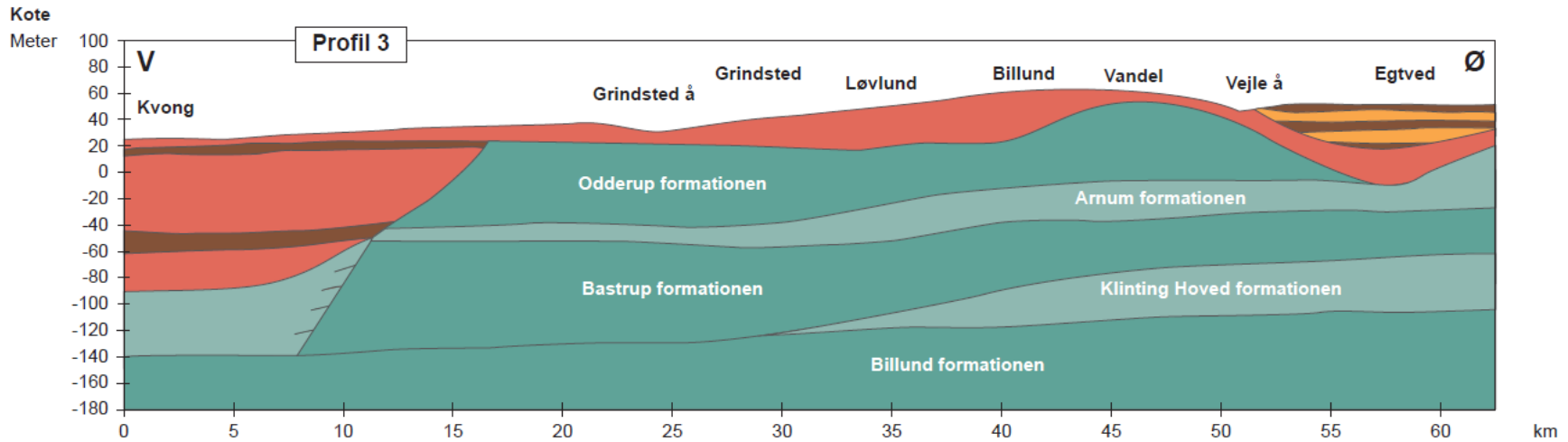

Grundvandsmagasiner

Eksempler fra det "virkelige liv"

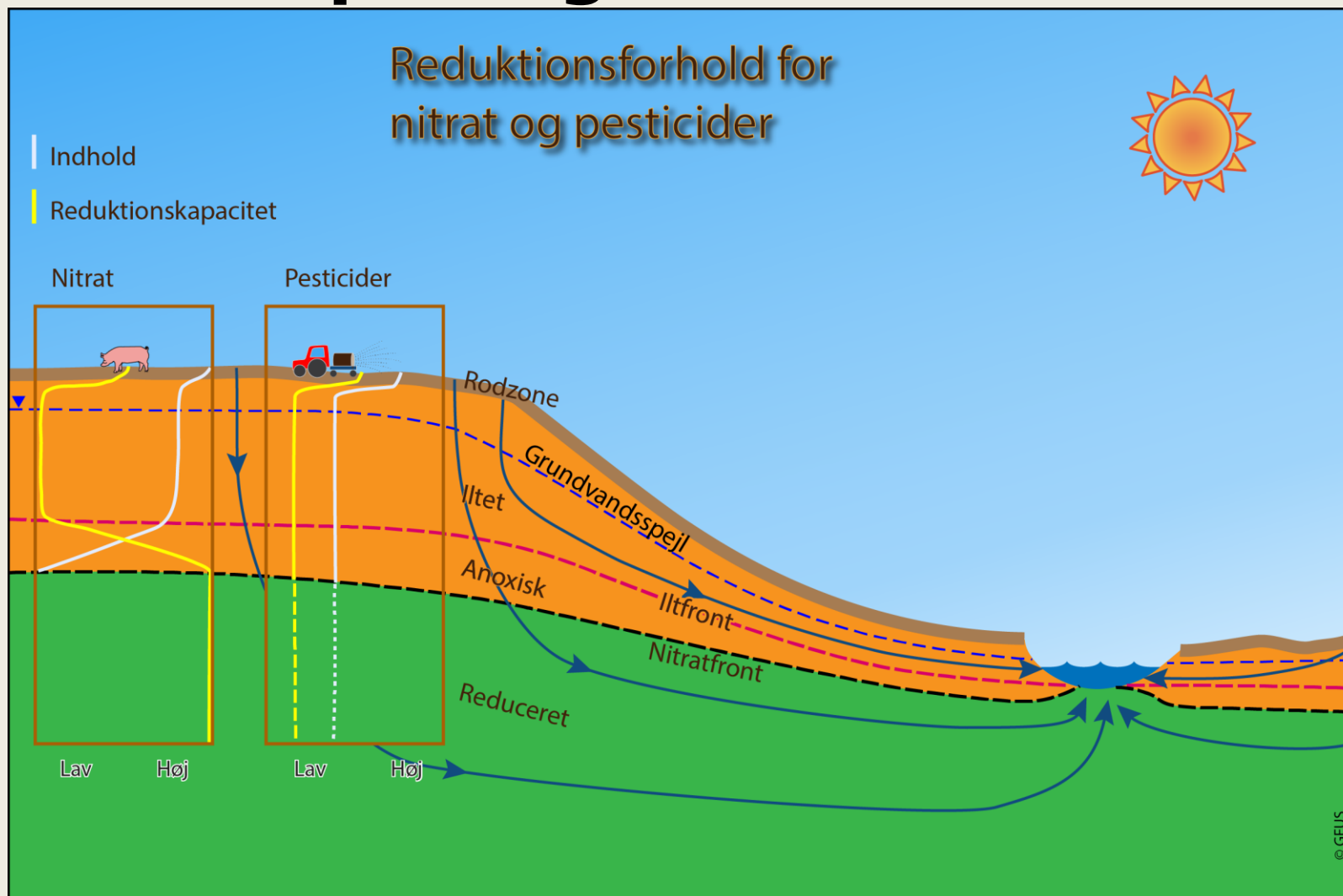
Grundvandsmagasiner

Pointe

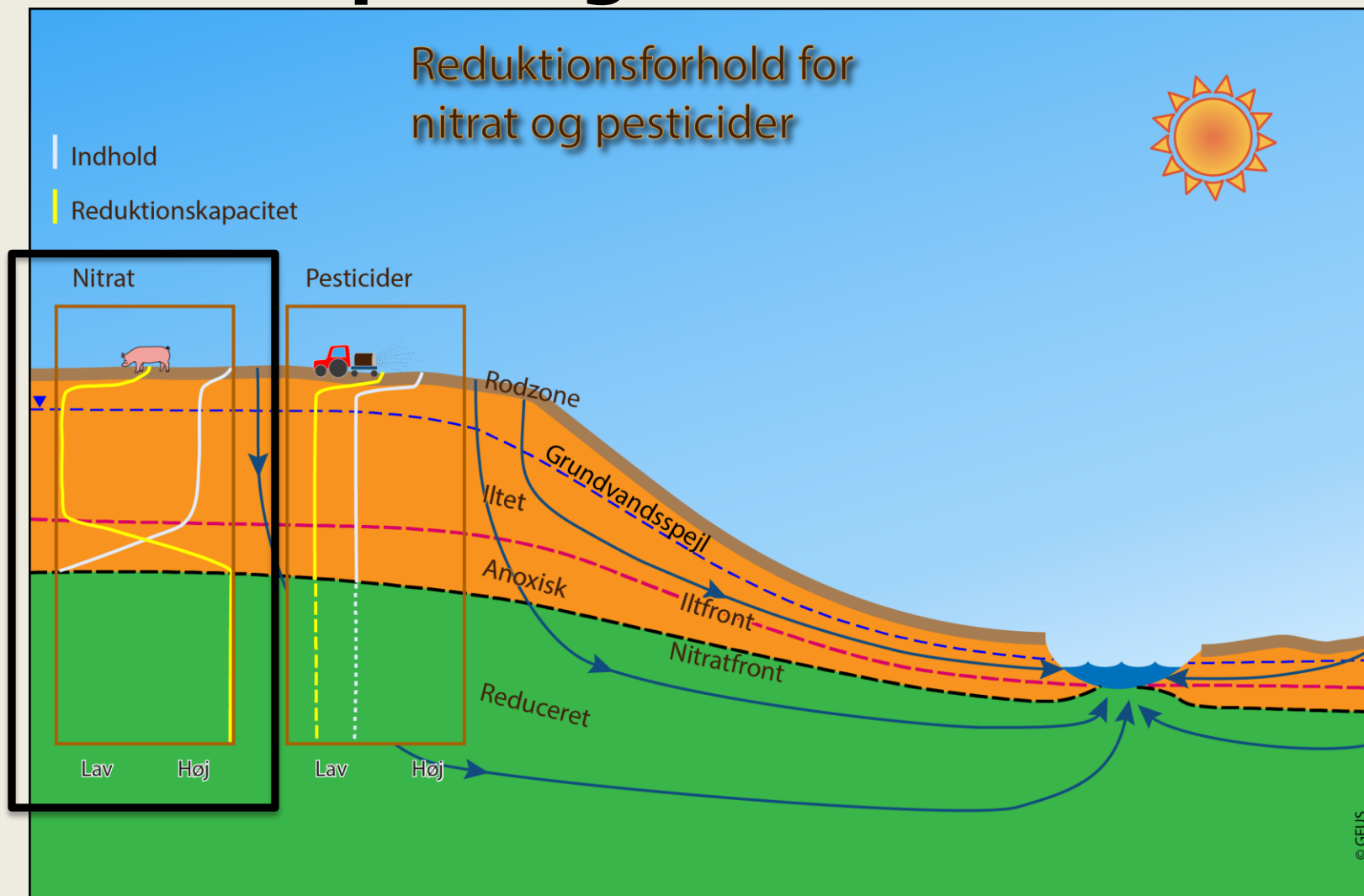
Vi arbejder med komplekse systemer.

Derfor baseres vores beskrivelse af grundvandets tilstand og udvikling på konceptuelle modeller og faglig viden

Konceptuel geokemisk model

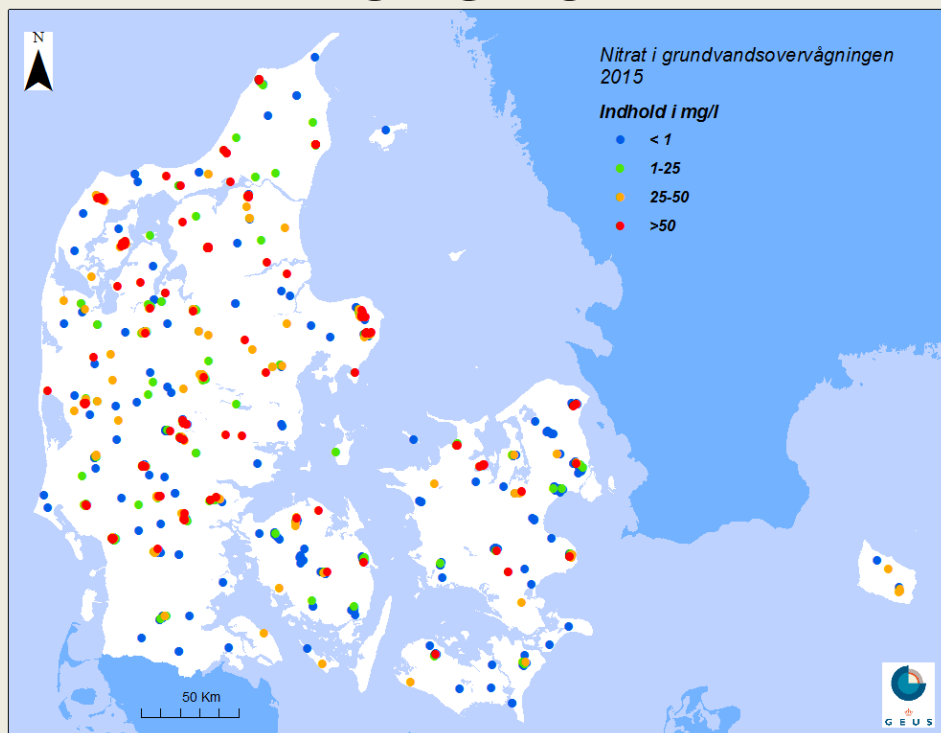

Konceptuel geokemisk model

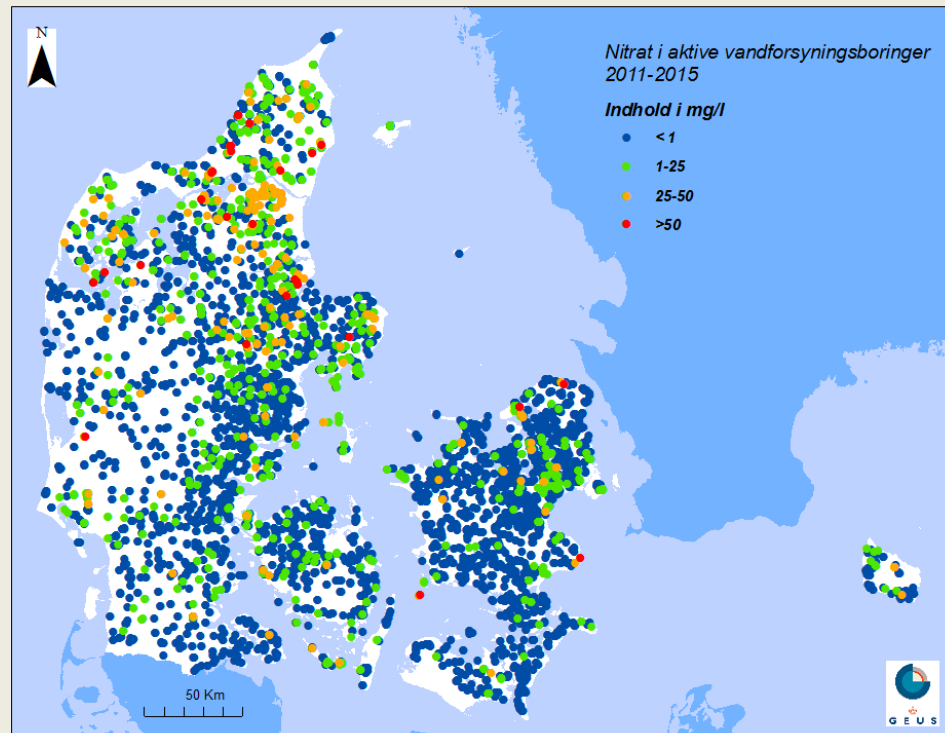

Arealmæssig fordeling af data i grundvandsovervågningen

GRUMO

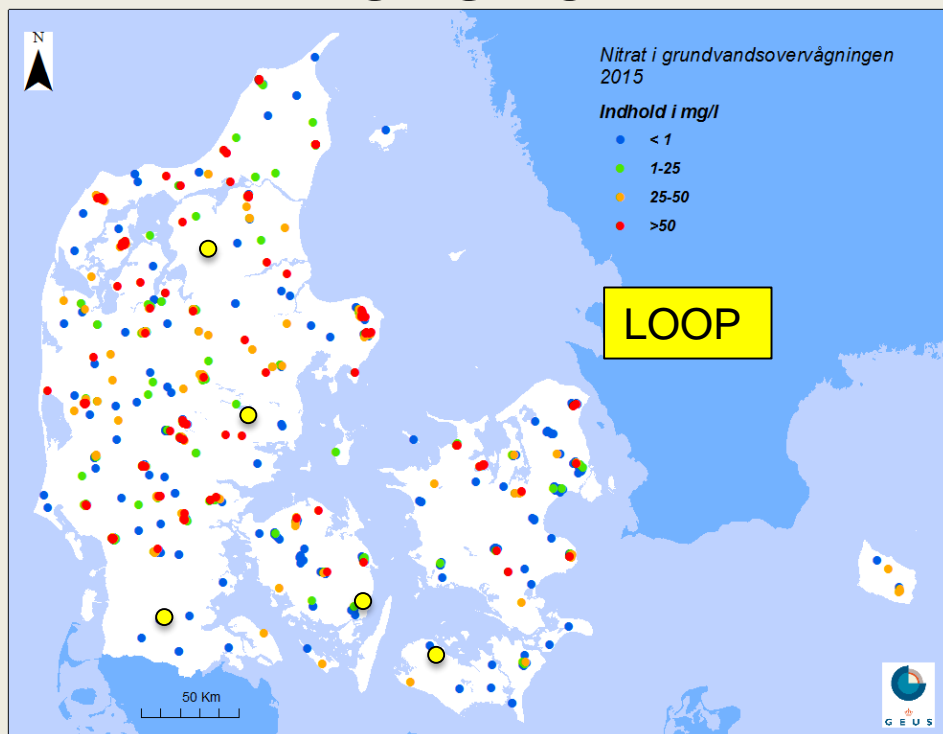

Vandværker

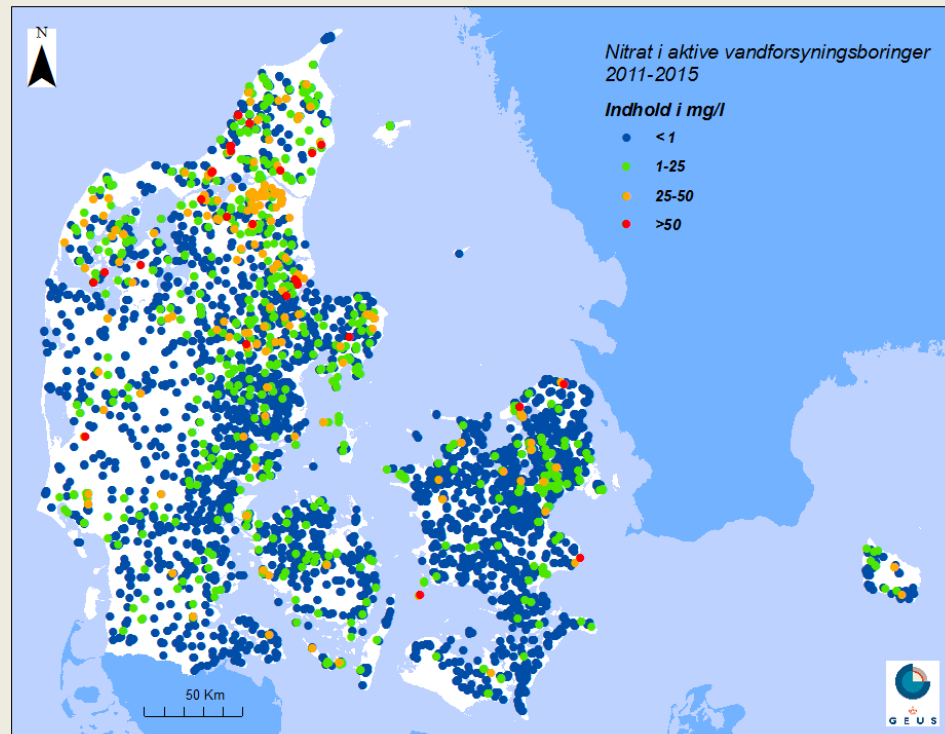

Arealmæssig fordeling af data i grundvandsovervågningen

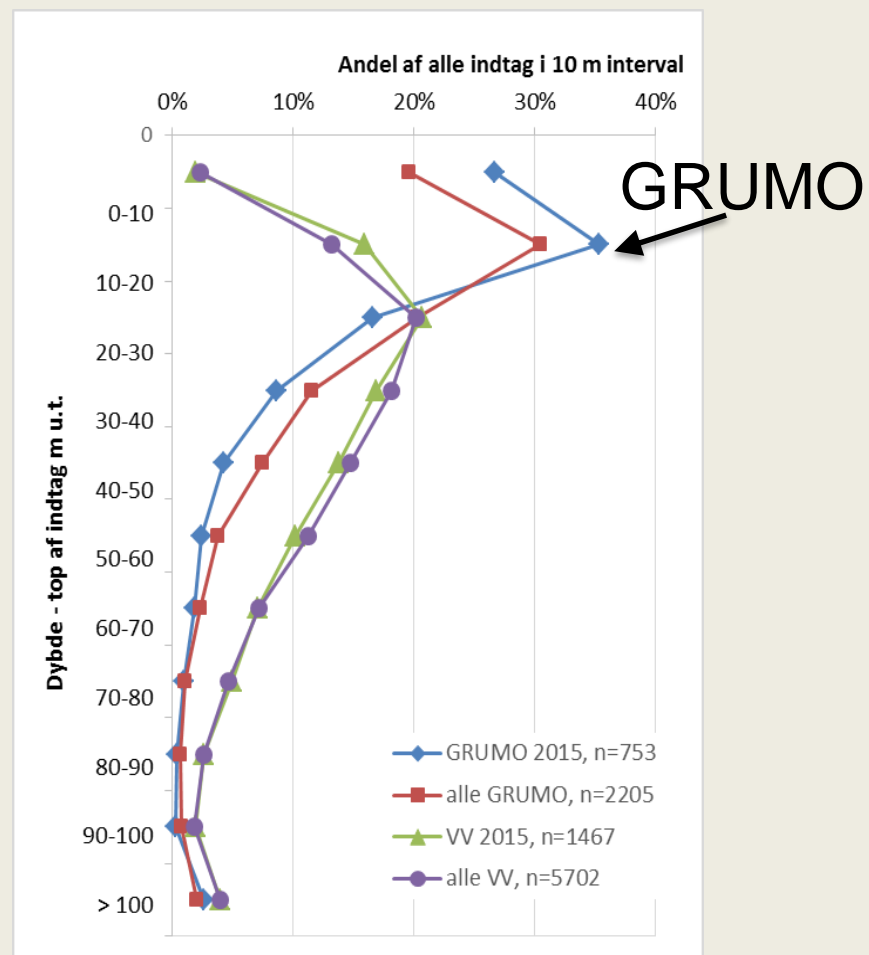
GRUMO

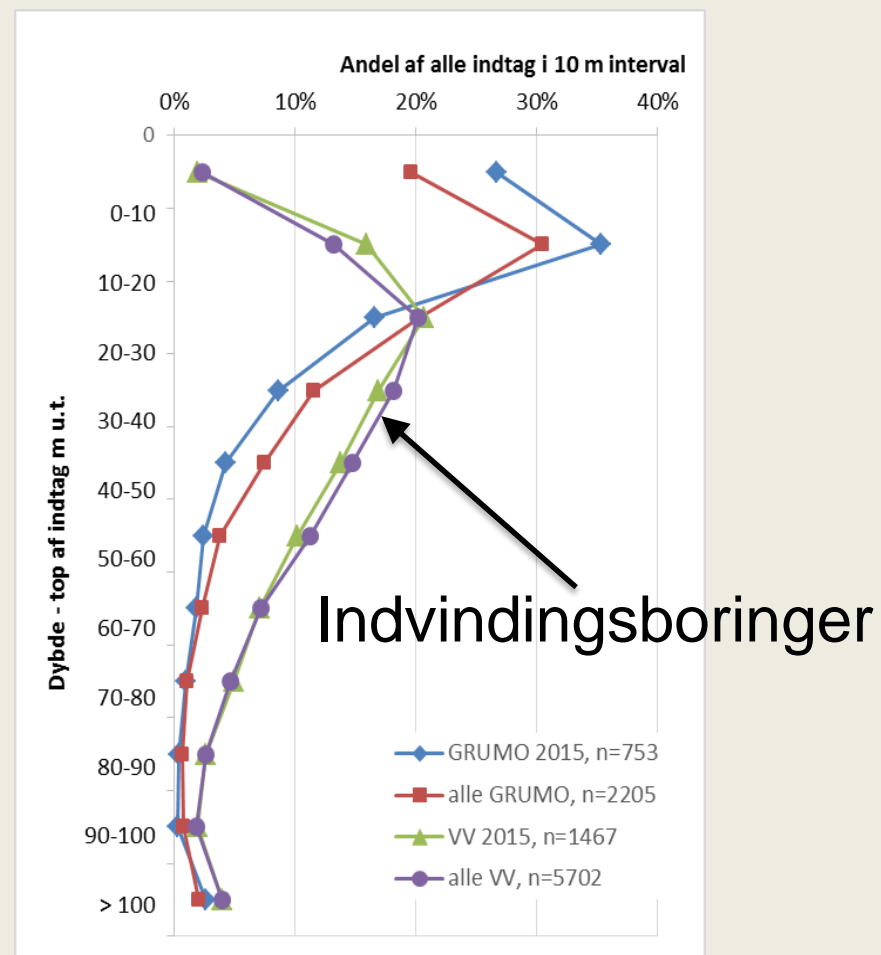
Vandværker

Dybdefordeling af data i grundvandsovervågningen

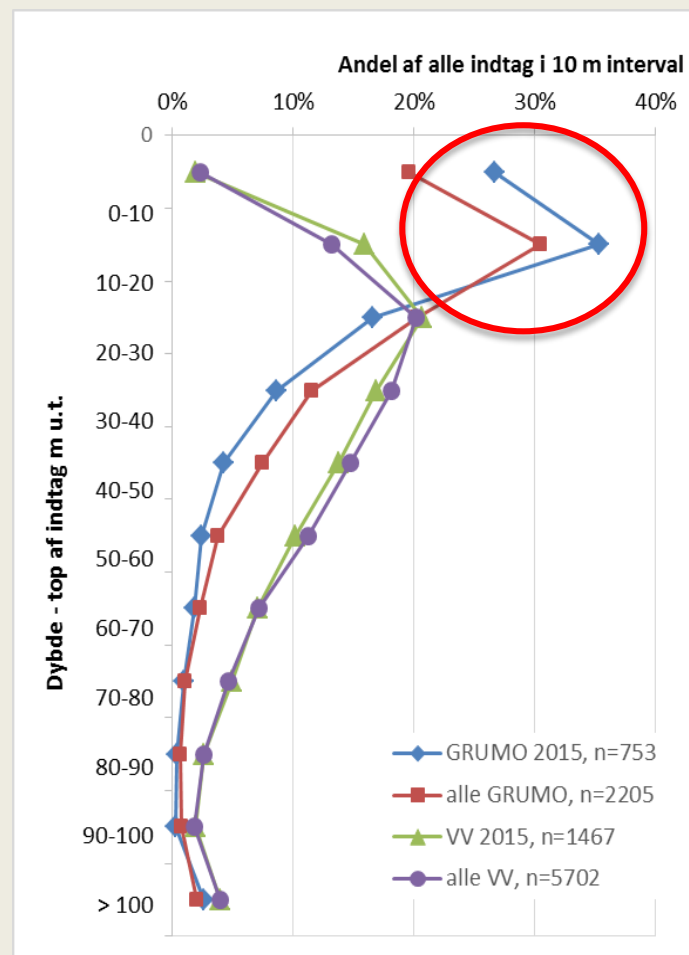

Dybdefordeling af data i grundvandsovervågningen

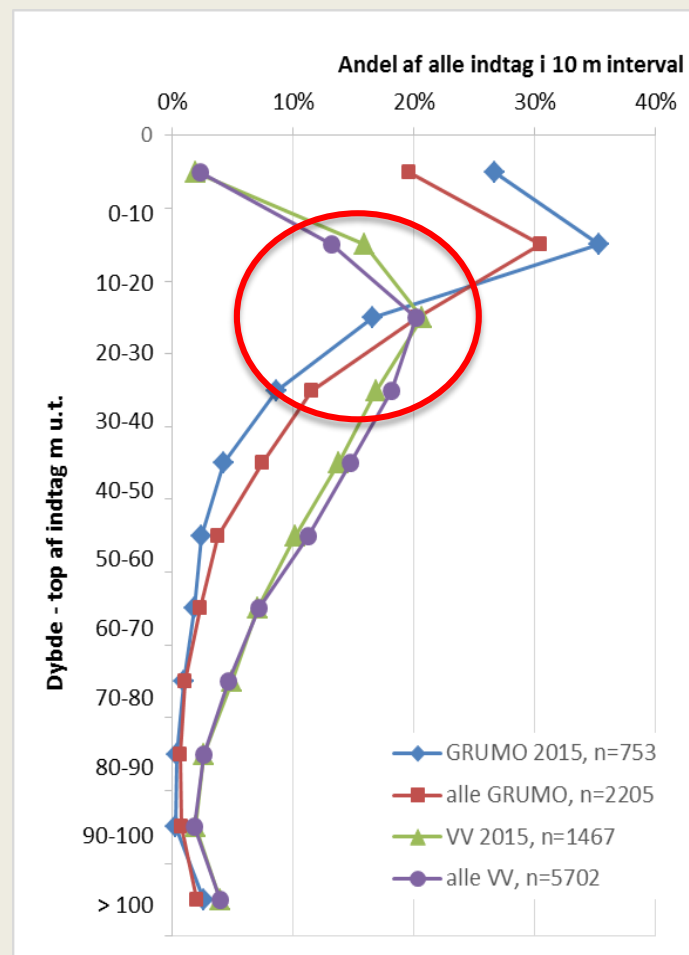

Dybdefordeling af data i grundvandsovervågningen

Dybdefordeling af data i grundvandsovervågningen

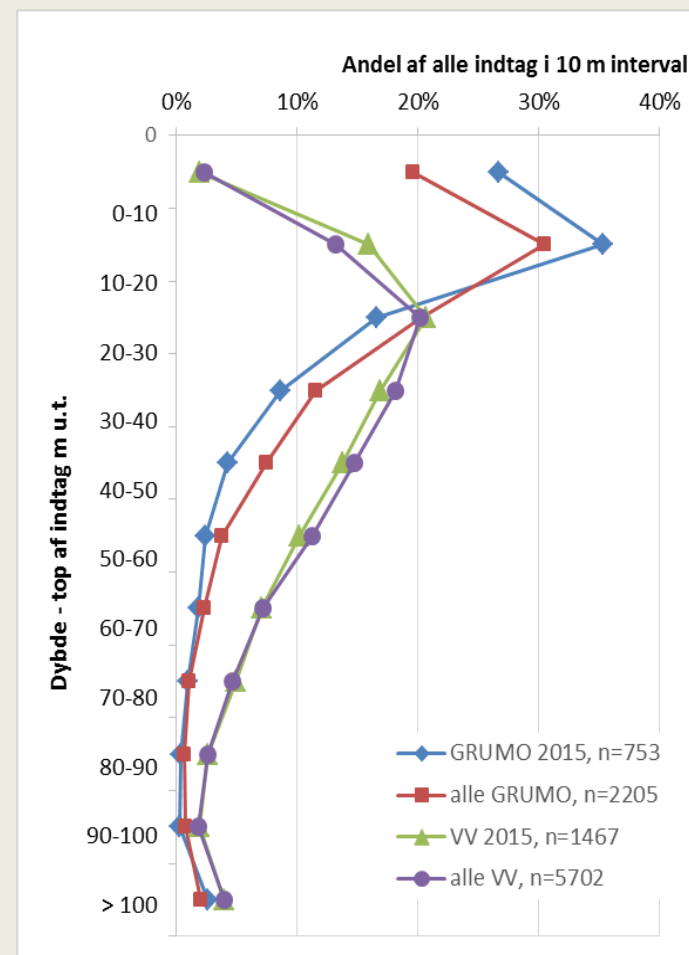

Dybdefordeling af data i grundvandsovervågningen

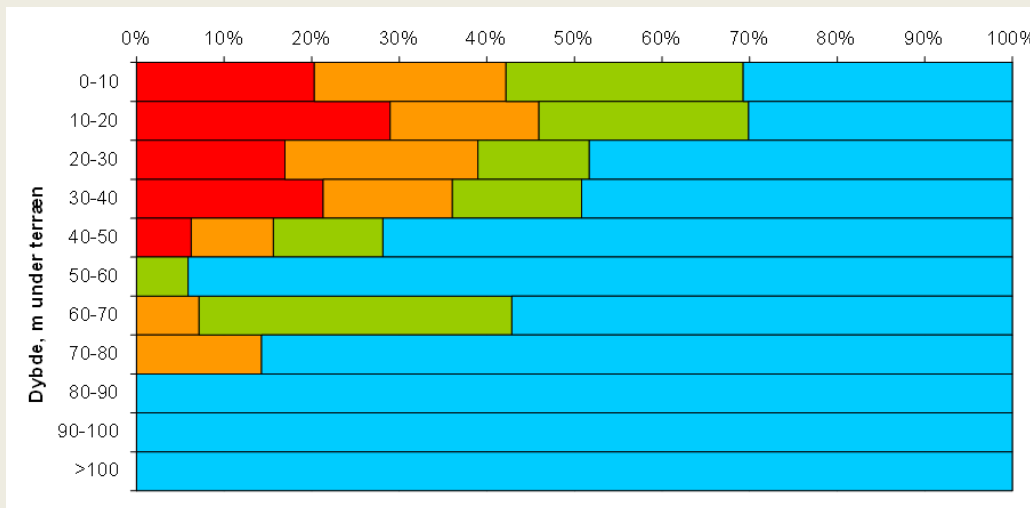
Primære formål:

GRUMO: Overordnet effektmåling og test af konceptuelle forståelse + tilpasset krav i VRD

VV: Drikkevandskvalitet

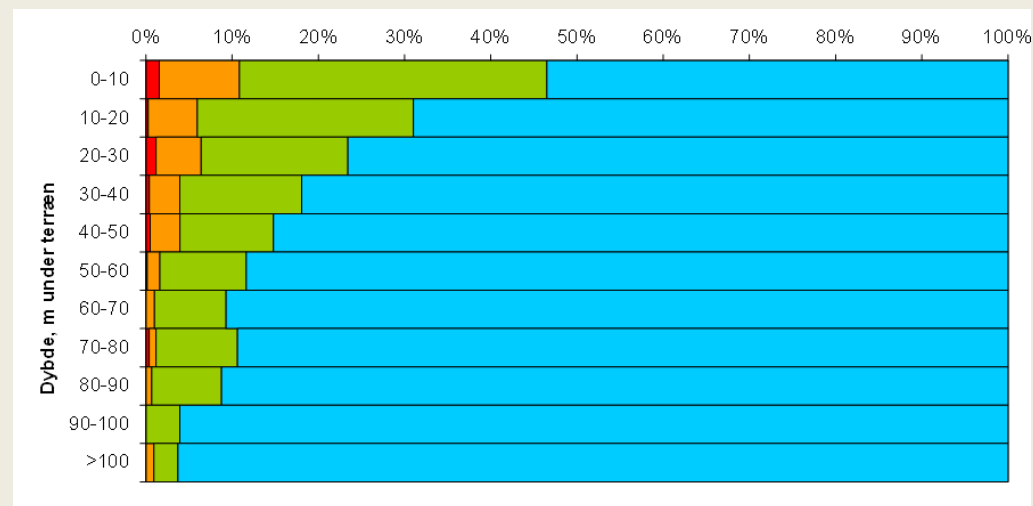

Tilstand – dybdefordeling af nitratindhold

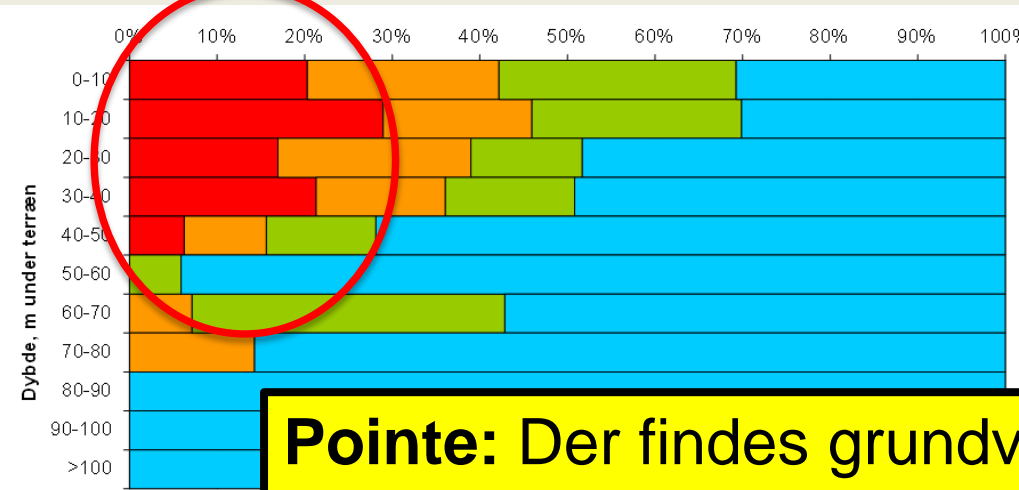
← GRUMO

Vandværker →

Tilstand – dybdefordeling af nitratindhold

GRUMO

Pointe: Der findes grundvand i op til 50 meters dybde, der indeholder over 50 mg/L nitrat

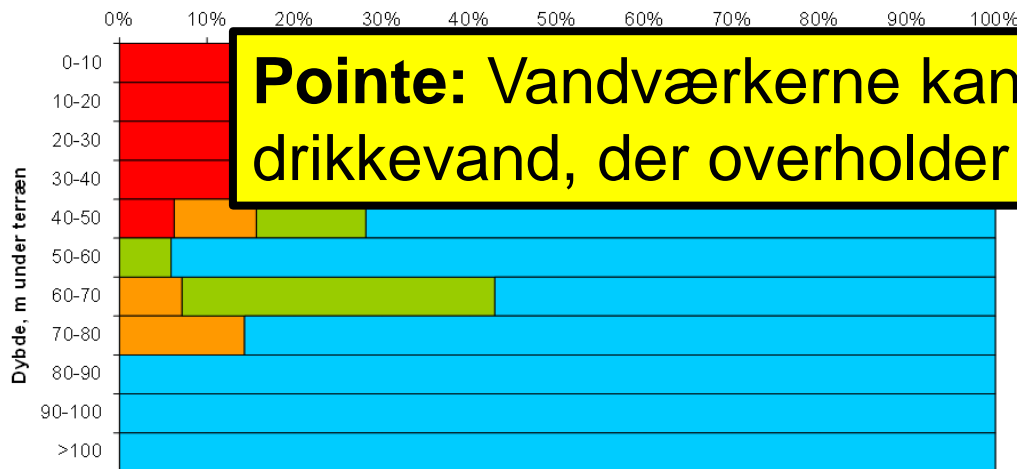
Vandværker →

>50 mg/l nitrat   25-50 mg/l nitrat   1-25 mg/l nitrat   <= 1 mg/l nitrat

Tilstand – dybdefordeling af nitratindhold

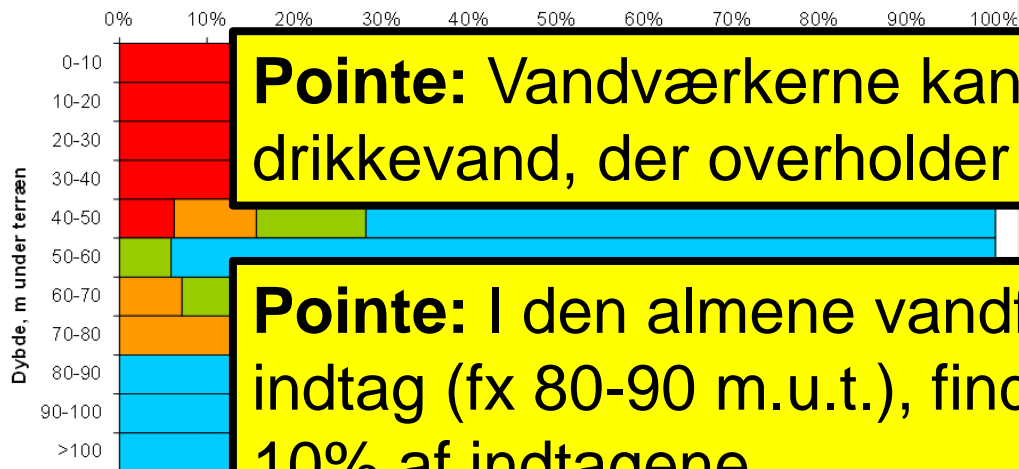
Pointe: Vandværkerne kan finde grundvand til drikkevand, der overholder kvalitetskravene

Vandværker →

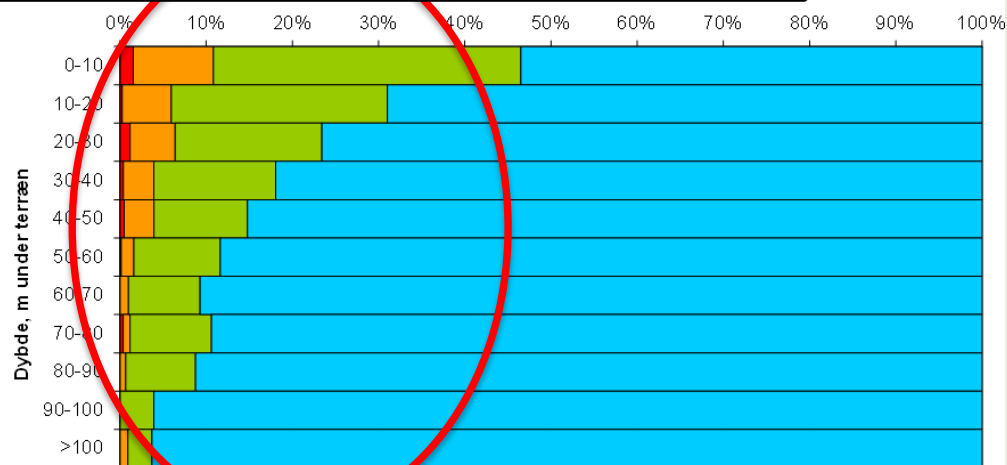
Tilstand – dybdefordeling af nitratindhold

Pointe: Vandværkerne kan finde grundvand til drikkevand, der overholder kvalitetskravene

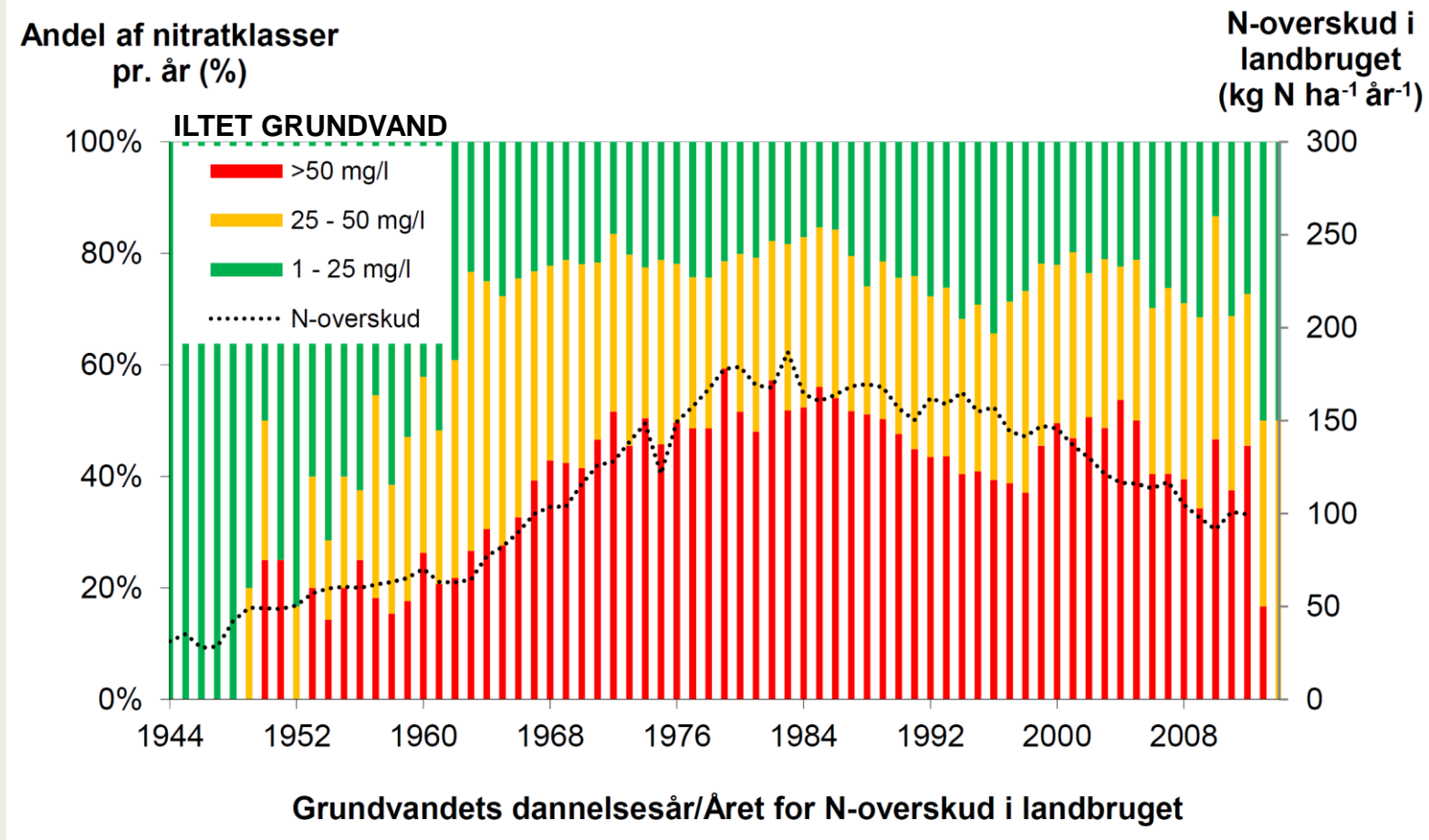
Pointe: I den almene vandforsynings dybe indtag (fx 80-90 m.u.t.), findes der nitrat i op til 10% af indtagene.

Vandværker →

■ >50 mg/l nitrat
 ■ 25-50 mg/l nitrat
 ■ 1-25 mg/l nitrat
 ■ <= 1 mg/l nitrat

Udvikling – nitrat i **iltet grundvand**

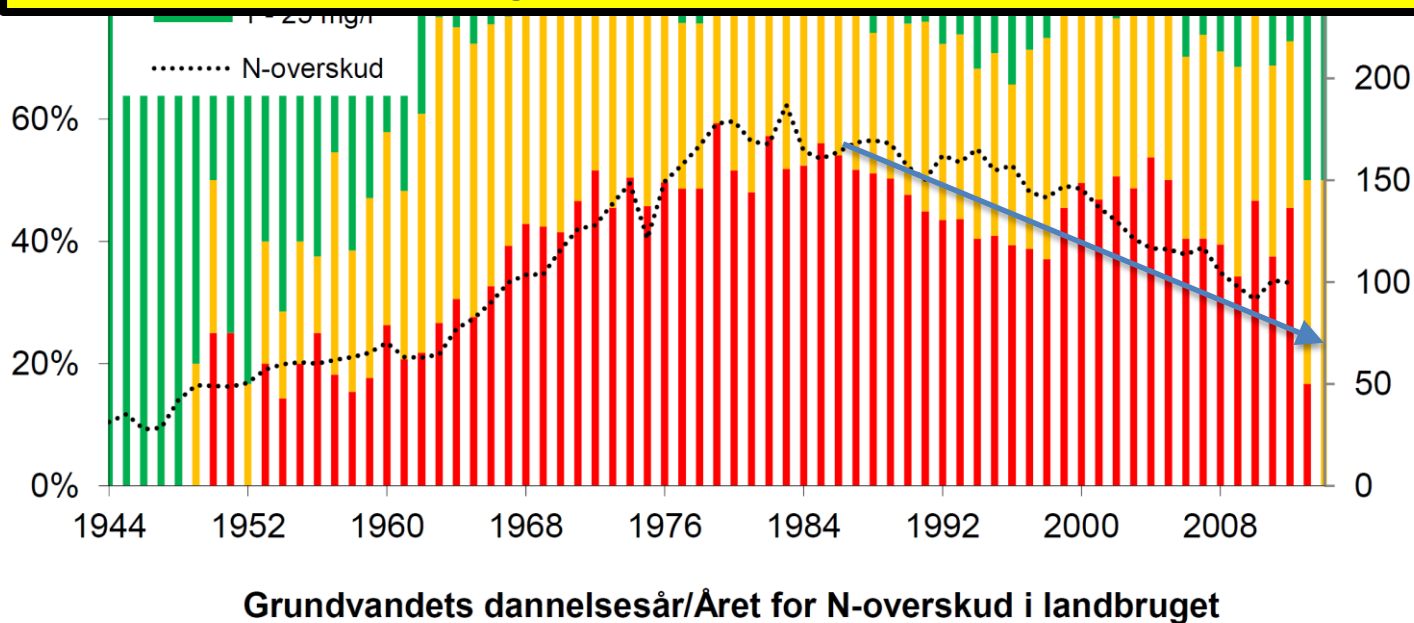

Udvikling – nitrat i iltet grundvand

Andel af nitratklasser
pr. år (%)

N-overskud i
landbruget
(kg N ha⁻¹ år⁻¹)

Pointe: Generelt faldende andel af indtag, der overskrider 50 mg/L

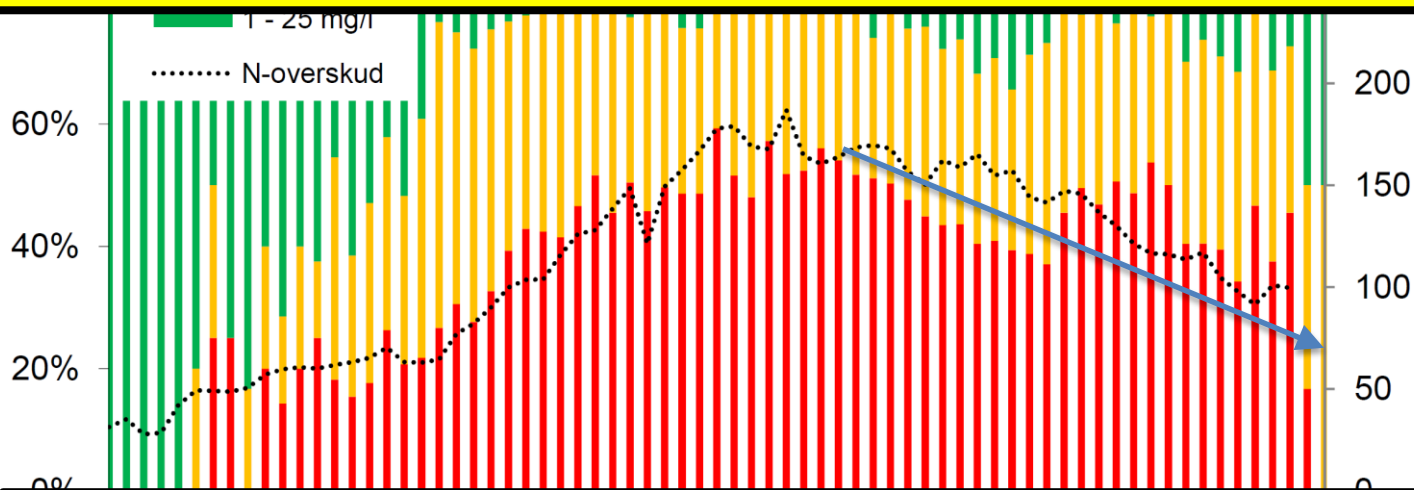

Udvikling – nitrat i iltet grundvand

Andel af nitratklasser
pr. år (%)

N-overskud i
landbruget
(kg N ha⁻¹ år⁻¹)

Pointe: Generelt faldende andel af indtag, der overskrider 50 mg/L

Pointe: Indholdet i grundvandet følger udviklingen i N-overskuddet i landbruget

Overvågnings- og rapporteringsforpligtelser

Nitratdirektiv v/ Hans Peter Olsen

Vandrammedirektiv v/ Sara W. Guldagger

Drikkevandsdirektiv v/ Rasmus Moes

Nitratdirektivet

Nitratdirektivet har til formål at nedbringe og forebygge vandforurening forårsaget eller fremkaldt af nitrater, der stammer fra landbrug.

I henhold til nitratdirektivet skal medlemsstaterne:

- **Udpege sårbare zoner:**
Medlemsstaterne er fritaget fra at udpege sårbare zoner, hvis nitrathandlingsprogram anvendes på hele det nationale område. Danmark har valgt at gøre brug af dette.
- **Udarbejde handlingsprogram**
- **Sikre passende overvågning af grundvand og overfladevand:**
Herunder overvåge grundvand, der er påvirket af nitrat fra landbrugsvirksomhed, jf. nitratdirektivets art. 5 (6).
- **Gennemgå og om fornødent revidere handlingsprogram**
- **Afrapportere hvert fjerde år til EU-Kommissionen samt årligt i relation til den danske undtagelse vedr. kvæg.**

Seneste afrapportering for perioden 2012-2015 er sendt til EU-Kommissionen i september 2016.

- **De afrapporterede tal fsva. grundvand er i overensstemmelse med direktivets krav, men ikke repræsentative for alt grundvand.**

Vandrammedirektivet/grundvandsdirektivet

- **Formålet med vandrammedirektivet: At beskytte overfladevand og grundvand - bl.a. skal alt grundvand opnå god kvantitativ og god kvalitativ (= kemisk) tilstand.**
- **Grundvandet omfatter vand i alle mættede zoner under jordens overflade.**
- **Den kemiske tilstandsvurdering af grundvandsforekomster.**
- **Repræsentativ overvågning af grundvandsforekomster med henblik på at vurdere tilstanden i forekomsterne og følge udviklingen.**
- **Rapportering: Kopi af vandområdeplanerne samt midtvejsrapport om gennemførelse af indsatsprogrammet. Derudover datarapportering.**
- **Grundvandsdirektivet: Et datterdirektiv, der bl.a. fastsætter regler om vurderinger af god kemisk grundvandstilstand.**

Drikkevandsdirektivet

Formål: at sikre kvaliteten af drikkevand i EU

Indberetningsforpligtigelse:

- Større almene vandforsyninger hvert 3. år
- Drikkevand vs. råvand/grundvand

Vandforsyningsboringer

Formål: at overvåge kvaliteten af det vand, der skal anvendes til drikkevand

- Krav til kontrol af vandforsyningsboringer er nationalt fastsat
- Resultaterne afrapporteres årligt i grundvandsovervågningsrapporten
- Vandforsyningsboringers karakteristika

Direktiv	Datakilder	Hovedkonklusion
Nitrat	GRUMO LOOP	Stabil udvikling i koncentration af nitrat i måleindtagene ift. grundvand > 50 mg/liter mindst en gang i perioden i 20% af indtagene
Vandramme	GRUMO Vandforsyningsboringer LOOP Grundvandskortlægning Forureningsundersøgelser mv.	Tilstandsvurdering af grundvandsforekomster mht. nitrat: 260 med god tilstand 16 med ringe tilstand 126 med ukendt tilstand
Drikkevand	Drikkevandskvalitet fra større almene vandforsyninger	Ingen overskridelser

Grundvandsovervågningsrapporten er udtryk for det samlede billede af grundvandets tilstand og udvikling

